

DE BA

ZUIN.

Stemmen uit „De Gereformeerde Kerken in Nederland”.

(Ten voordeele van de Theologische School te Kampen.)

Vrijdag 12 October 1894.

No. 11: 12, 25laag de basium

Dit blad verschijnt des Vrijdags. Prijs per 3 maanden, fr. per post f 1.50. Voor Oost-Friesland en Amerika f 1.75. Voor Z.-Afrika f 2.50. Abonnementen buiten het Rijk moeten per kwartaal vóór uit worden betaald. Afzonderlijke Nrs 12½ ct. Advertentiën van 1—10 regels f 1; elke regel meer 10 cts. Boekh.-advertentiën 3/2 maal.

UITGEVER:

G. PH. ZALSMAN,
KAMPEN

Is het voor u liever wel de tijd/ dat gij woont in uwe gewenste huizen, en zal dit huis woest zijn? Hagg. 1: 4

Advertentiën en Bestellingen vrachtyrij te adresseeren aan den uitgever G. PH. ZALSMAN te KAMPEN. — Kerkelijke Berichten enz., Stukker der Medewerkers, en Buitenlandsche Bladen aan dHr. C. MULDER te KAMPEN; — Binn. Bladen, Intezenden Stukken en Werken ter recensie aan de REDACTIE te AMSTERDAM; (Ds. W. H. GISPEN). —

Officiële Kerkelijke Berichten, Verslagen enz.

(Uit Het Kerkblad van 12 October 1894, nr. 41.)

Bij dit nr behoort een Bijvoegsel.

BERICHTEN
VAN PLAATSELIJKE KERKEN.

De kerkraad der Gereformeerde kerk te St. Laurens bericht door dezen, dat alle stukken betreffende deze kerk, behooren te worden gezonden aan het adres van den Wel. Eerw. Heer Ds. A. Steijling.

Namens den Kerkraad,
P. A. ABRAHAMSE, Scriba.

HILJAARD, 30 Sept. '94. Hedenmorgen maakte onze bemindde Herder en Leeraar aan de gemeente bekend, eene roeping te hebben ontvangen van de Geref. kerk te Stellingdam. Dat de Heere zoo den weg moge wendend, en dat we spoedig uit Z.Eerw.'s mond mogen hooren: ik wensch onder 's Heeren zegen mijnen arbeid in de gemeente van Hiljaard voort te zetten, tot eere zijns Naams en tot uitbreiding van zijn Koninkrijk. Dat en kerkraad en gemeente tot den Koning zijner kerk, dat Z.Eerw. met vrijmoedigheid ook voor deze roeping moge bedanken.

Namens den Kerkraad,
W. ABMA, Scriba.

MIDDELHARNIS, 30 Sept. 1894. Heden werd met goedwilligen afstand van onze gezichten Consistent A. Delfos, na de godsdiensttoefening, de stemming geleid door den W.Ew. Heer W. Sieders pred. te Vlaardingen, en uit een te voren gemaakt tweetal predikanten, tot Herder en Leeraar dezer gemeente gekozen, de W.Ew. Heer A. Voogel, pred. te Dinteoord. De Heere geve, dat Z.Ew. deze roeping na ernstige overweging, met volle vrijmoedigheid moge aannemen, dit is de wensch van kerkraad en gemeente.

Namens den Kerkraad,
M. KATS, Scriba.

OUDESHOORN, 1 Oct. 1894. Uit het dubbel: Ds. D. Bakker te Broek op Langendijk (B) en Ds. A. T. van Dijken te Marken, werd heden laatstgenoemde naar de kerk te dezer plaats beroepen. Onze bede is, dat de Heere Z.Ew. vrijmoedigheid geve, deze roeping op te volgen.

Namens den Kerkraad,
A. G. HOMIG.

ANDEL, 4 Oct. 1894. Na voorafgaande ontbinding der gecombineerde gemeenten Andel — Giessen, Rijswijk, werd onder leiding van onzen Consistent, den Wel. Eerw. Heer Ds. H. Buitenhuis, door de kerk Andel met dringende begeerte en eenparige stemming roeping uitgebracht op den Eerw. Heer C. J. Kapteyn, Candidaat te Amstelveen. De bede van kerkraad en gemeente is, dat de Heere dezen begerden Leeraar duidelijkheid schenke, om met vrijmoedigheid den herderstaaf in ons midden op te nemen.

Namens den Kerkraad,
H. VAN WAARDHUIZEN, Oud.

DINTELOORD, 7 Oct. '94. Heden werd onze gemeente vertrouwd, doordien haar bemindde Herder en Leeraar Ds. A. Voogel na de morgengodsdiensttoefening bekend maakte, dat Z.Eerw. uit naam der Generale Synode door de Zendingdeputaten was aangezoekt, zich beschikbaar te stellen voor de verkondiging des Evangelies onder de Heidenen, en tevens een roeping der Geref. kerk te Middelharnis had ontvangen. Moge er veel gebed in de gemeente gevonden worden, dat het den Heere behage, ons zijnen dienstknacht in zijne gunst te laten.

Namens den Kerkraad,
P. W. VOGLAAR Jz.

HAARLEM B., 7 October 1894. Looft den Heere mijne ziel en vergeet geene van zijne weldaden; hiermede trad in de morgengodsdiensttoefening de Wel. Eerw. Heer W. Breukelaar van Halfweg voor ons op, en maakte hij de gemeente bekend, dat onze beroepen Leeraar, de Wel. Eerw. Heer J. W. A. Notten van Veldwijk, na veel strijd, onze roeping in de kracht des Heeren wensch op te volgen. De Heere zande spoedig Z.Eerw. met een volten zegen des Evangelies te onwaars. Gode de eer!

Namens den Kerkraad,
N. HOOGSTRATEN, Ouderling.

STROOBOS, 7 Oct. 1894. Hedenmiddag nam onze geliefde Leeraar J. v. d. Sluis op plechtige en aandoenlijke wijze afscheid van de gemeente, naar aanleiding van 2 Petri 3: 13, 14. In menig opzicht werd het scheiden smartelijk gevoeld; zegene de Heere den vertrekkende Leeraar en zijn gezin en moge hij er varen de vervulling der belofte van Ps. 121: 4, het welk Z.Eerw. door de gemeente staande werd toegezegd. Gedenke ook ons de Heere ten goede en vervulde Hij spoedig alhier de ledige plaats met den man zijns raads.

Namens den Kerkraad,
J. KL. NIKKERT, Scriba.

COLIJNSPLAAT, 7 Oct. '94 werd uit een te voren gemaakt tweetal tot Herder en Leeraar verkozen, de Heer R. Bronwer, Cand. te Kampen. Bleek het tot ditmaal dat in 's Heeren beleid teleurstelling ons was beschoren, moge ditmaal onze poging gelukken.

Namens den Kerkraad,
C. M. DOUW.

VALTHERMOND, 7 Oct. '94 werd, onder leiding van onzen gezichten Consistent, Ds. H. Huls te Weeringermond, na vooraf genouwen predikatie, met alle stemmen tot Herder en Leeraar beroepen, de Eerw. Heer H. Brouwer, Cand. te Kampen. De Koning zijner kerk geve in dezen zijnen dienstknacht

licht en wijsheid, om eene keuze te doen, zijn naam ter eere, Sion tot heil, kon het zijn ons tot blijdschap.

Namens den Kerkraad,
J. DE JONGE, Scriba.

ZOUTKAMP, 8 Oct. 1894. Gistermorgen na den openbaren godsdienst maakte onze algemeen bemindde leeraar Ds. C. H. Ph. Krohne der gemeente bekend, eene roeping te hebben ontvangen van de kerk A te St. Anna-Parochie. Het is de innige bede van kerkraad en gemeente tot den Koning zijner kerk, dat Z.Eerw. met vrijmoedigheid ook voor deze roeping moge bedanken.

Namens den Kerkraad,
L. HUIZENGA, Scriba.

BELLINGWOLDE, 8 Oct. 1894. Tot groote blijdschap der gemeente heeft de Eerw. Heer A. Verburg, Candidaat a/d Theol. School te Kampen, onze roeping aangenomen. Stelte de Koning der kerke Z.Ew. eerlang alhier ten rijken zegen.

Namens den Kerkraad,
H. TIMMER, Scriba.

N.-SCHARWOUDE, 8 Oct. '91. Den 30 Sept. was het voor de Geref. kerk van Noord-Scharwoude c. a. een heuglijke en eigenaardige dag. De Eerw. Heer Boeienga, sinds 10 jaren alhier werkzaam, eerst als Evangelist, na de reformatie als oeffenaar, en in dien tijd door de Classis onderzocht en als bedienaar des Woords toegelaten, en beroepen door de gemeente, deed op dien dag na des morgens door de gemeente, in zijn dienstwerk te zijn bevestigd, des namiddags zijn intrede, naar aanleiding van 1 Timoth. 1: 12. Beide malen was ons kerkgebouw goed gevuld met een aandachtige schare. Stelte de Heere hem voor velen tot een rijken zegen. — Door omstandigheden een week te laat geplaatst.

Namens den Kerkraad,
G. BARTEN, Scriba.

HAZERSWOUDE, 8 Oct. '94. Voor het beroep naar deze gemeente, uitgebracht op Ds. Sillevius Smitt te Monster, heeft Z.Eerw. bedankt. In hope dat de Heere ons, ook bij teleurstellingen, steeds moed doe houden om voort te gaan met ziele pogingen, berusten we in dit besluit.

Namens den Kerkraad,
JOH. FRANCKEN, Scriba.

MINNERTSGA, 8 Oct. '94. Heden morgen bij het eindigen van den godsdienst, maakte onze z'er geachte Leeraar Ds. J. Veenstra bekend, dat Z.Eerw. eene roeping had ontvangen van Opeinde en Nijega. Dat onze geliefde Leeraar met volle vrijmoedigheid voor deze roeping moge bedanken, is de begeerte van kerkraad en gemeente.

Namens den Kerkraad,
D. T. WIERSMA, Oud. Scriba.

MONSTER, 8 Oct. '94. Gisteren maakte onze geliefde Leeraar Ds. P. A. E. Sillevius Smitt der gemeente bekend, voor de roeping naar de kerk te Hazerswoude met volle vrijmoedigheid te hebben bedankt. Met blijdschap werd zulks vernomen en Z.Eerw. biddend toegezegd Ps. 134: 3.

Namens den raad der Geref. kerk,
D. J. LOCK.

WINSUM (Gr.) 10 Oct. '94. Door den Kerkraad der Geref. gemeente is voor de ontstane vacature het volgende drietal opge maakt: Ds. W. Pera te Hallum, Ds. C. Stadig te Nieuw-Vennep en Ds. K. Veldman te Garrelsweer.

Namens den Kerkraad,
K. P. MEINIA, Scriba.

BERICHTEN VAN CLASSES.

Classis Axel.

In hare vergadering van 4 October l.l., saamgekomen te Oostburg, heeft de Classis Axel, in tegenwoordigheid van de Deputaten der Prov. Synode van Zeeland: Ds. A. Littooy, Ds. J. D. v. d. Velden en Ds. W. H. Oosten — onderzocht, en, mede op advies van genoemde Deputaten, met algemeene stemmen toegelaten tot de Bediening des Woords en der Sacramenten den Wel. Eerw. Heer A. Doorn, van 's-Gravenhage, beroepen predikant te Axel A.

Op last der Classis,
W. A. VROLIK Jr. Scriba.

Classis Zwolle.

De vergadering der Classis Zwolle zal D.V. plaats hebben 14 en 15 November. Punten voor 't agendum worden door den eerstondergeteekende ingewacht vóór 30 Oct.

Namens de roepende kerk te Langoslag,
J. MEIJER Jr.
H. G. GRAVEMAN.

AGENDUM

voor de vergadering der Classis
Gouda op 23 Oct. 1894.

Aanvang: des voormiddags ten negen ure. Plaats van samenkomst: de kerkkamer der Geref. kerk te Gouda A.

1. Opening en daarmede verbonden werkzaamheden.

2. Rapporten der kerkvisitatoren.
3. Verslag der Commissie in zake Schoonhoven.
4. Rapport van de deputaten voor de Huishoudelijke regeling.
5. Van Gouda A: »De Classis brenge de vacature-beurten weder op één keer in de drie maanden.»
6. Onderzoek naar art. 41 D. K.
7. Regeling der vacature-beurten.
8. Sluiting.

De Kerkraad der Geref. kerk van Oudewater,
W. RINGNALDA, Praeses.
M. C. VAN WIJNGAARDEN, Scriba.

ONTVANGSTEN.

Kas in Zuid-Holland tot ondersteuning van hulpbehoevende studenten voor den dienst des Woords

Voor het boekjaar 1894/95 zijn ingekomen de volgende collecten:			
Delft A	f 34,52	Krimpen a/d Lek	f 8,50
's-Gravenhage A	- 75,28	Oudewater	- 18,92
's-Gravenhage B	- 87,15	Reeuwijk	- 4,25
's-Gravenhage C	- 12,70	Waddinxveen	- 8,47
Loosduinen	- 6,40	Zevenhuizen	- 3,78
Schipluiden	- 6,40	Giesendam A	- 11,26
Voorburg	- 10,54	Gorinchem	- 32,—
Zegwaart c.a.	- 5,17	Hardinxveld	- 2,18
Capelle a/d IJ.	- 5,—	Langerak	- 7,05
Hoeck van Holland	- 5,—	Leerdam A	- 5,—
Kralingen	- 50,35	Vianen	- 4,75
Maasland A	- 17,38	Barendrecht A	- 3,25
Maasland B	- 17,10	's-Gravenhage	- 6,57
Pernis	- 16,19	Heinoord	- 8,80
Rhoon	- 6,75	Nieuw-Lekkerland	- 8,27
Rotterdam A	- 126,—	Pattersonhoek	- 7,72
Rotterdam B	- 98,81	Slidrecht	- 26,60
Schiedam B	- 20,45	Zwijndrecht	- 18,85
IJssmonde	- 6,—	Abbenroek	- 9,90
Boskoop A	- 16,08	Zuid-Beijerland	- 9,55
Boskoop B	- 5,—	Den Bommel	- 1,43
Hazerswoude	- 25,50	Brielle	- 6,67
Hillegom	- 5,65	Hellevoetsluis	- 5,03
Katwijk a/d R.	- 12,83	Nieuw-Helvoet	- 8,86
Katwijk a/Zee	- 13,38	Ooltgensplaat	- 2,54
Konckerk	- 9,77	Oostvoorne	- 7,75
Leiden A	- 24,55	Ouddorp	- 1,—
Leiden B	- 16,60	Spijkensisse	- 5,55
Leiden C	- 16,60	Stad aan 't Haring-	- 2,13
Noordwijk a/Zee	- 8,98	vliet	- 2,13
Rhijnsburg	- 25,—	Stellendam	- 2,00
Sassehheim	- 12,17	Vlaardingen A	- 30,22
Voorschoten	- 9,87	Vlaardingen B	- 18,59
Gouda A	- 9,—	Zuidland	- 4,93
Haastrecht	- 5,68	Zwartwaal	- 4,31

De Doorn berichten nog, dat bij hem berusten de collecten van de Geref. kerken te Delft B f 46,10⁹ en te de Lier f 10,53⁹. Voor al deze collecten dank. Van al de in deze opgave niet genoemde Geref. kerken in Z.-H. worden nog collecten gewacht. Zij zijn 57 in getal. Heel de Classis Woerden zond nog niets. Volgens besluit der Prov. Synode van 1893, moest de collecte in iedere kerk vóór Augustus gehouden zijn.

De Quaesitor,
A. LOOTS.

Pernis, 5 Oct. 1894.

Ontvangen voor de Hulpbeh.

kerken binnen de Classe Franeker.			
Harlingen A	f 17,62	Minnertsga	f 4,—
Harlingen B	- 14,80	Tzummarum	- 6,27
Oosterbierum	- 10,43	Lollum	- 16,36
Saxbierum	- 12,85	Winsum	- 4,95
Franeker	- 23,32	Tzum	- 3,13

Tzummarum, 9 Oct. 1894.

Hulpbeh. kerken en Inw. Zending in de Prov. Friesland.

Met dankzegging ontvangen in de maand September.			
Cell. Classis Leeuwarden: v/d Geref. kerk Leeuwarden B	f 33,85		
V/d Geref. kerk Hiljaard	- 11,09		
Classis Kollum: v/d Geref. kerk Kollum B	- 30,33		
V/d Classis, Zendingdag Drecht-	- 4,16		
V/d Prov. Zendingdag Leeuwarden collecte	- 121,06		
V/d Prov. Zendingdag Leeuwarden verk. progr.	- 105,90		

Aanbevelend
J. C. BALHUIZEN, Penn.

Scharnegoutum, Oct. 1894.

Ontvangen voor het Prov. Ger.

Weeshuis te Middelharnis			
De Lier	f 18,10	Lekmond	f 9,34
Maasland A	- 2,78	Rijswijk	- 3,17
Waddinxveen	- 8,35	Katwijk a/d Rijn	- 18,85

Wij allen weten, hoe onze dierbare Zaligmaker heeft gezegd, dat Hij het zal beschouwen als aan Hem gedaan, alles, wat wij de hulpbehoevenden der gemeente doen toekomen. Nu zijn er geen, die onze hulpe meer noodig hebben dan wezen. Indien gij dus iets uit liefde voor den Heere Jezus wilt doen, begint dan met eene goede weezenverzorging mogelijk te ma-

ken en te bestendigen, door uwe bijdragen aan de bestaande stichting in ruime mate ons te zenden.

De Directeur v/h Weeshuis,
H. SCHOONEJONGEN Jacobzn.

Ontvangen voor Inw. Zending en Bijbelcolp. in Noord-Brabant en Limburg.

Van Mej. A. Brink te Almkerk 1200 gebruikte postzegels.			
Van Mej. A. Brink te Almkerk	f 1,00		
Door J. Lok van H. S. te Maasland	- 2,50		
Door denzelfde van J. B. te Maasland	- 1,50		
Van de Geref. kerk te Alfen a/R	- 3,00		
Van de Geref. kerk te Grijskerke	- 5,00		

Gelukkig hebben weer sommigen gedacht aan den nood van N.-Brabant en Limburg en ons een gave en gebruikte postzegels gezonden. Onzen dank voor het toegesondene. Het is ons, nu we groote behoefte hebben, dubbel aangenaam. Vertrouwende, dat ook anderen iets over hebben voor het werk des Heeren in deze streken, bevelen we ons en onzen arbeid in de liefde en voorbede der vrienden en vriendinnen van het Godsrijk aan. Vergeet toch niet, dat in deze twee provincies honderdduizenden zijn, die, onder invloed van Rome's bijgeloof en van Protestantsch ongelooft, onkundig zijn van de Schrift en den weg der zaligheid naar de Schriften. Mogen wij die onbeaard laten? Mogen de Christenen van Nederland die onbeaard laten? Gij zegt: neen! Welnu, help ons dan ook door uw gave en gebed.

Ds. J. H. FERTINGA,
J. VAN HAERINGEN.

Werkendam, 8 Oct. '94.

Ontvangen voor de Theol. School.

Van de gemeente te:			
Terneuzen	f 35,00	Axel B	f 5,00
Zaamslag A	- 7,50	Driebergen	- 13,76
Zaamslag B	- 6,52	Zwartsluis	- 27,46
Axel A	- 14,35		

J. NEDERHOED, Penningmeester.

Middelstum, 8 October 1894.

Ontvangen voor de Uitbreiding der Theol. School de volgende jaarlijkse bijdragen.

Classis Axel.			
Class. Coll. Corresp. Ds. A. v. d. Linden te Axel.			
Gemeente Axel	f 33,00		

J. NEDERHOED, Alg. Theaurier.

Middelstum, 8 October 1894.

Ontvangen voor de Kas ten dienste van Em. Pr. Pred.-Wed. en Weezen.

2e Coll. Drente 2e Coll.			
Hiljaard	f 5,57	Beilen	f 13,15
Wierum	- 8,61	Diever	- 10,50
		Hijken	- 3,43
		Vledder	- 1,19
		Holl. Veld	- 5,—
		Norg	- 1,70
		Westerbork	- 5,48

G. J. BRUGMAN,
Algemeene Penningmeester.

Schrans bij Leeuwarden, 6 October 1894.

Ontvangen voor de Zending.

Uit 't busje van J. Wisse te Ter Neuzen			
Door J. G. v. d. Hoogt te Kampen, van L. Smit	f 2,50		
te Schokland	- 1,—		
De P. C. v/d Gem. Blokzijl	- 10,20		
Oud-Loosdrecht	- 14,51		
Zaamslag B	- 10,13		
Gift v/d Gem. Zaamslag B, door Ds. v. d. Linden	- 10,—		
te Schoondijke	- 2,—		
Door Ds. Snyter, van een lid der Gem. Boskoop A	- 50,—		
Door H. Koorstra, gev. in 't kerkz. te Koudum	- 3,—		
Door Ds. Goris, gev. in 't kerkz. te Vroomshoop	- 8,—		

Doersborgh, 8 Oct. 1894. B. DE MOEN, Penningm.

Zie vervolg in het Bijvoegsel.

Dordsche Leerregels.

XXIV.

Hoofdstuk III en IV.

Van het bederf des menschen en zijne bekeering tot God, en derzelve wijze.

De werkelijke zonde geschiedt dus niet door „navolging,” gelijk eertijds de Pelagianen leerden. Want de schuld van Adam is volgens Rom. 5 : 18, 19 overgegaan op alle menschen en alle menschen zijn „tot zondaars gesteld;” worden geacht zelve, in Adam, het gebod Gods overtreden te hebben. Krachtens dit recht van toerekening en overerving, is de verdorvenheid van Adam op alle zijne nakomelingen, Christus alleen uitgezonderd, overgegaan, en zoo ontstaat de werkelijke zonde bij den mensch niet door navolging, maar „door voortplanting der verdorven natuur.”

Eertijds, in alle tijden en ook in onzen tijd, bestreden en bestrijden de Pelagianen de leer van de geheele verdorvenheid der menschelijke natuur, uit kracht van Adams val. Pelagius van wiens geboorte, afkomst enz., niets met zekerheid bekend is, was een Britsche monnik, niet diep van geest, maar helder van hoofd, en begiftigd met een streng zedelijke en kalme natuur, die hem in staat stelde zonder zwaren strijd en zonder grove struikelingen een zedelijk ideaal na te jagen. Hij leefde in de tweede helft der vierde en in de eerste helft der vijfde eeuw, toen het Christendom reeds zeer verbasterd was, en zeer vele gedoopten en ten Avondmaal toegelatenen een zorgeloos en goddeloos leven leidden, eensdeels zich beroepende op de geheele verdorvenheid der menschelijke natuur, anderdeels op de overvloedige genade, door Christus voor schuldige zondaren geopenbaard en beloofd.

Terwijl Pelagius met recht tegen zulke misbruiken en valsche gevolgtrekkingen opkwam, ontspan hij echter een geheel stelsel, dat niet alleen de genade der wedergeboorte en der krachtadige vernieuwing des harten en des geheelen levens overbodig maakte, maar het geheele verlossingswerk door Christus volbracht, verloorde. In het stelsel van Pelagius blijft Christus alleen bestaan als de gene, die geboden en raadgevingen geeft, welke de mensch moet opvolgen om tot de volmaaktheid, de geheele zondeloosheid te komen. Om die geboden te volbrengen heeft de mensch genoeg aan de ingeschapen zedelijke krachten. En daar Heidenen het in dezen reeds zeer ver gebracht hebben, oordeelde Pelagius, dat dit den Christenen nog veel gemakkelijker moet vallen, doordien zij zooveel meer hulpmiddelen ten goede hebben, boven de Heidenen.

Op dezen grond ontkende hij ook de toerekening van Adams zonde aan alle zijne nakomelingen en als gevolg daarvan de geheele verdorvenheid der menschelijke natuur. Adam heeft gezondigd alleen voor zijn eigen persoon. Dat er zonde is, kan ook Pelagius niet ontkennen. Maar over den oorsprong der zonde dacht hij niet na. Hij beschouwde elk mensch als geboren in een staat van onschuld. Het kwade voorbeeld en niet de natuurlijke geboorte plant de zonde voort. En nu moet de mensch, door zijn eigen vrijen wil, het kwaden nalaten en het goede doen, daarin geholpen door de geboden en raadgevingen van het Evangelie. De mogelijkheid van het kwade is voor Pelagius de voorwaarde tot het goede, en beider bron ligt eenig en alleen in den vrijen wil des menschen, waaruit zoowel het goede als het kwade voortkomt, al naarmate de wil des menschen het kwade overwon of er zich door liet overwinnen.

In het leven der kerk van die dagen verwekte dit een geweldigen strijd. De kerk moest kiezen tusschen Pelagius en Augustinus. En zij heeft 't gedaan. Na wisselende kansen, heeft de Afrikaansche kerk het pleit beslist. Het Pelagianisme werd als ketterij veroordeeld, en de algemeene Synode te Efeze, in 431, heeft die beslissing bekrachtigd.

De geest van het Pelagianisme is ech-

ter zoowel in de Oostersche als in de Westersche kerk, zoowel in de Roomsche als de Protestantische kerken blijven voortleven, tot op dezen dag.

Pelagius en Arminius behooren dus in den grond tot dezelfde familie, met allen die bij den mensch het vermogen onderstellen om door eigen natuurlijke krachten, geholpen door geboden en aanradingsen, het goede te doen en tot bevrijding van zonde te komen.

Zondigen uit navolging of zondigen uit kracht van de voortplanting der verdorven natuur, dat was de vraag in vroeger eeuwen. In onze dagen is dit, in vele kringen, geen vraag meer. De wetenschap kent niet anders dan „de natuur.” Van een andere natuur dan die empirisch, langs den weg van waarneming en onderzinking, gekend wordt, van een „val des menschen,” van „oorspronkelijke gerechtigheid,” en van alles wat daarmede in verband staat, heeft zij geen kennis, wijl zij er geen gegevens voor heeft en niet in de mogelijkheid is dit waar te nemen, dus ook niets er van kan bewijzen. Zij houdt er zich eenvoudig niet mee op.

Daarmede is echter niet gezegd, dat wat in onze dagen wetenschap genoemd wordt, zich niet zou bezig houden met de zedelijke vraagstukken, die met 's menschen bestaan zoo innig samenhangen. Maar zij streeft naar een zedelijkheid en een zedelijkheidsleer, geheel op de natuur gegrond. In de natuur zelve liggen de krachten tot hare instandhouding en volmaking. Die krachten te kennen, te gebruiken, is de taak van den redelijken mensch. Al de tegenstrijdige neigingen in hem, kan en moet hij door zijn wilskracht beheerschen. De natuur zelve leert, dat dit of dat schadelijk en schandelijk, noodig of niet onontbeerlijk is. Niet zelden wordt de mensch daarbij naar de dieren verwezen, om van zijne redeloze natuurgewoonten te leeren, wat goede zeden zijn en wat een gezonde levenswijze is.

Hoe vreemd moet het dan den kinderen van dit geslacht in de ooren klinken als door een toevallige omstandigheid, ter hunner kennis komt, dat men op de Synode van Dordt in de 17e eeuw, zoo geheel anders dacht en de stelling heeft gehandhaafd, die in deze woorden is uitgedrukt:

III. „En dus worden alle menschen in zonden ontvangen, en kinderen des toorns geboren, onbekwaam tot eenig zaligmakend goed, genegen tot kwaad, dood in de zonden, en slaven der zonde; en zonder de genade des Heiligen Geestes, die hen wederbaart, willen zij niet en kunnen zij niet tot God wederkeeren, de verdorven natuur verbeteren, noch tot derzelve verbetering zich schikken.”

Hoe een mensch ontvangen en geboren wordt, kan de wetenschap, tot in de kleinste bijzonderheden thans nagaan en aanwijzen. De voortplanting des menschelijken geslachts wordt wonderbaar uit en in elkaar gezet, zoodat een schooljongen het begrijpen kan, hoe alles in de natuur geschiedt, en de geslachten in stand blijven. Maar dat andere, dat zonde heet, dat laat men er buiten, of wel men beschouwt als zonde buitensporigheden en hetgeen onwettelijk is en door de natuur niet noodzakelijk is gesteld.

Wij belijden echter, dat alle menschen in zonde ontvangen en geboren worden. Ook die menschen, wier geboorte het gevolg is van de natuurlijkste natuur, en waarbij de strengste eischen der sexuele gezondheidssleer zijn behartigd, of wel waar de reinste en verstandigste huwelijksliefde de oorzaak van is.

Wij belijden dit op grond van Gods woord, hetwelk leert, dat uit een onreine geen reine voortkomen kan en dat vleesch is, al wat uit vleesch is geboren. Joh. 3 : 6a.

Van de verhouding tuschen man en vrouw vóór den val, kunnen we ons niet eens eene zuivere, heldere voorstelling vormen. Empirisch, door waarneming en ervaring, kennen wij

slechts menschen met „schaamtegevoel,” menschen met vigebladeren, voor wie alles wat op het ontvangen en geboren worden betrekking heeft, een mysterie, een verborgenheid is, en die zich juist daarin onderscheiden van de dieren.

Van waar nu dit schaamtegevoel bij den mensch, in zaken die toch de natuur behooren? Het is, omdat de zonde zijn natuur heeft verdorven, en ook aan het reinste en zuiverste zonde kleef in de neiging, die oorzaak is, dat de verdorven vader verdorven kinderen voortbrengt, een stelling die door de natuurverrederders omtrent de „erfelijkheid” grootelijks wordt bevestigd.

De uitdrukking: „kinderen des toorns” is ook geheel Schriftuurlijk. Paulus gebruikt haar Efez. 2 : 3a, waar hij zegt: „en wij waren van nature kinderen des toorns gelijk ook de anderen.” Dit wil zeggen, dat alle menschen, Joden zoowel als Heidenen, onder het oordeel der verdoemenis geboren worden. Ze zijn kinderen des toorns „van nature” en worden het niet eerst door hun dadelijke zonden. Waaruit duidelijk blijkt, dat de erfzonde wel degelijk schuld is, schuld die elk mensch der verdoemenis waardig maakt. Wat de Joden als Gods verbondsvolk van de andere menschen onderscheidde, was a leen de genade, hun betrekking tot het genade-verbond en den Middelaar Christus. Van nature, krachtens de geboorte uit Adam, waren zij kinderen des toorns, gelijk ook de anderen.

GISPEN.

Stichtelijke Lectuur.

Alle mond gestopt.

„Wij weten nu, dat al wat de wet zegt, zij dat spreekt tot degenen, die onder de wet zijn; opdat alle mond gestopt worde, en de geheele wereld voor God verdoemelijk zij.” Rom. 3 : 19.

III. (Slot.)

Door de verkondiging der wet moet de hoogmoed der menschen worden vernederd, opdat zij uit overtuiging van schuld en ellende, gedrongen worden hun toevlucht ter behoudenis te nemen tot Jezus Christus en zijn Evangelie. Daarom is ook het hoofddoel van des apostels schrijven, de Joden af te manen van hun vertrouwen op eigene gerechtigheid. Hij stelt hun de geestelijkheid, uitgebreidheid en gestrengheid der wet voor, opdat zij zich onbekwaam zouden weten haar eischen te volbrengen of haar vloek te dragen, en met ootmoedigen dank den Heere Jezus leeren aannemen, die „het einde der wet is, tot rechtvaardigheid een iegelijk die geloof.”

Immers, de wet eischt niet minder dan eene volmaakte gehoorzaamheid, zij schikt zich niet naar de zwakheden des menschen.

Wie haar in een enkel opzicht overtreedt, is in het oog van den wetgever, schuldig aan al hare geboden. Zij vordert de afgebroken gehoorzaamheid aan God.

In haar wordt geen vergeving beloofd aan de overtreders, integendeel, zij kondigt verdoemenis aan allen, die haar recht schenden. Zij heeft ten opschrift: „Vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet, om dat te doen.” Het is niet genoeg, dat wij eenige geboden der wet gehoorzamen, wij moeten ze alle betrachten; niet genoeg, dat wij dit doen voor een tijd, wij moeten hierin volharden, tenzij wij de vriendschap willen derven van onzen Rechter en onderworpen zijn aan den toorn van een oneindig rechtvaardig en almachtig God. „Doe dat en gij zult leven,” klinkt zijne stem en wederom: „De ziel, die zondigt, zal sterven.”

Tusschen de beide uitspraken is geen middenweg. De wet fluitert geen woord van genade; zij bedreigt de afwijzing van haar voorschrift met de Goddelijke rechtvaardigheid met de droevigste gevolgen, beide in dit en het toekomstige leven. Hieruit blijkt dus het nut der wet om zondaren tot Christus te brengen. De wet ontdekt de zonde, en eischt tegelijkertijd eene onbevleete gehoorzaamheid. Niemand onzer kan pleiten op zijn onschuld, en de wet neemt geene verschooning aan voor éénige schuld. Zij zwijgt niet alleen van het leerstuk der verzoening, maar spreekt in duidelijke woorden het doodvonnis uit, en doet alle werkers der ongerechtigheid, zonder uitzondering, tot het dragen der straf.

Zoo wordt de zondaar „aan handen en voeten gebonden en in de gevangenis geworpen;” zijn mond wordt gestopt,

en niets blijft hem over, dan of te blijven in zijne ellende, en den Goddelijken vloek voor eeuwig te dragen, of zich te beroepen na de wet op het Evangelie, en te pleiten op die onschuld, dat leven en die onsterfelijkheid, welke Jezus Christus door zijn bloed heeft aan het licht gebracht, en die Hij in zijn Evangelie aanbiedt aan allen, die zichzelf veroordeelen, en afziende van hunne eigene gerechtigheid naar Hem vluchten, als hun eenige hope en veilige vrijstad.

Wie nu zijn mond opent om zich te verontschuldigen, rijft God een leugen aan en sluit zichzelf uit van alle aanbiddingen van zijne goedertierenheid.

Wie daarentegen zichzelf veroordeelt, richt zijne voeten op den weg des vredes en zal door het geloof in Jezus Christus, behoudenis en eeuwige heerlijkheid ontvangen.

Wie zijn schuld en onwaardigheid erkent, God smeekt, dat Hij hem onderzoek en beproeve en zijn waren toestand recht aan hem ontdekke; wie zich „ellendig, jammerlijk, arm, blind en naakt” bevindt, en vlucht naar den algenoegzamen Verlosser, „wiens bloed reinigt van alle zonden,” en die van God geworden is allen die gelooven, tot wijsheid, rechtvaardigheid, heiligheid en volkomene verlossing; wie in Christus gevonden, in Hem „den Heere onze gerechtigheid” schuilt, heeft geen verdoemenis te vrezen. Genade en recht ontmoeten elkander op den weg der gevallen menschen. Genade en recht zijn in Christus gelijkelijk verheerlijkt. Wie is vermoed door den last der zonde. Hij zij niet mismoedig. In den grond zijn droefheid wordt het zaad der vertroosting gezaaid. Op dezen droeven nacht volgt een blijde morgen; „U lieden, die mijnen Naam vreest, zal de zon der gerechtigheid opgaan, en er zal genezing zijn onder zijne vleugelen.” Gods Geest werkt in het schuld-gevoelend hart. Hij doet het licht opgaan in de ziel, waardoor zij haar eigen bederf beschouwt; Hij werpt alle inbeelding des harten ter neder; Hij ontdekt aan zoovele bedriegelijke gronden, waarop de hope werd gebouwd, en maakt door vernederende en verootmoedigende overtuigingen in het hart plaats voor Christus.

Er is stof om God te danken, wanneer Hij des zondaars hart treft, met het gevoel der zonde.—

Men heeft de bekommring over de zonde een ziekte genoemd. Het zij zoo, maar wie deze ziekte niet kent, heeft de behandeling van den éénigen geneesheer niet leeren kennen en wie naar niet leert kennen, zal niet gezond worden in der eeuwigheid.

De bekommring zij eene ziekte, eene geestelijke ziekte, van haar mag dan toch gezegd: „zij is niet tot den dood, maar ter verheerlijking Gods.”

Heft dan uwe hoofden op, bevende zondaren. Niet de toorn maar de ontferming Gods bracht u tot de aanschouwing uwer zonden. Hij doet u de bitterheid der zonde proeven, opdat uw hart er afkeerig van worde.

Jezus Christus roept en noodigt en belooft ruste. Hij heeft gezegd: „De Geest des Heeren is op mij, omdat de Heere mij gezalfd heeft, om eene blijde boodschap te brengen den zachtmoedigen; Hij heeft mij gezonden om te verbinden de gebrokenen van harte, om den gevangenen vrijheid uit te roepen, en den gebondenen opening der gevangenis.” God kent de begeerte van uw boetvaardig hart. Zijn armen zijn geopend.

Wacht er u voor, uwe overtuigingen te verdooven. Zij zijn bitter, maar genezend.

Wacht u er voor uit uwe overtuigingen wanhopige gevolgen te trekken. Treurt niet als die geene hope hebben.

Wacht er u voor in uwe overtuigingen te rusten. Vlucht naar den Zaligmaker. Hij is „het einde der wet tot rechtvaardigheid, een iegelijk die geloof.”

Hij kan volkomen zalig maken allen, die door Hem tot God gaan.

Verdoemelijk, maar niet verdoemd, zoo mag de Christen juichen. Hij legge telkens de hand op het offer van Golgotha en roeme: „Ik heb den dood verdiend, maar krijg het eeuwig leven.” NOTTEN.

AAN EEN VRIEND TE JERUZALEM.

Waarde Vriend,

Het voor Nederland gewichtige feit is geschied. De hooggeleerde pater J. V. de Groot, Ord. Praed. S. Theol. Magister, heeft zijn „Openingsrede” gehouden, als kerkelijk Hoogleraar aan de Stedelijke Universiteit van Amsterdam.

Deze plechtigheid had plaats op den eersten October in de Aula of groote gehoorzaal der Universiteit, in tegenwoordigheid van Burgemeester en Wethouders, Curatoren, een zeer groot aantal professoren van alle Faculteiten, den Aartsbisschop van Utrecht, den Bisschop van Haarlem met den hen omringenden staf van

hooggeestelijken, een menigte gewone geestelijken, studenten, Kamerleden, leden van den gemeenteraad, en een aanzienlijke schare van gewone stervelingen, beide van het vrouwelijk en mannelijk geslacht.

Men noemt zulk een samenkomst een „doorluchtige vergadering.”

Alles werkt dan ook mede. De deftige zaal, de amtskleeding der hooggeleerden, ditmaal de tegenwoordigheid van Bisschoppen, zoodat een Protestant onwillekeurig dacht aan een nog veel doorluchtiger vergadering; — ik meen den Rijksdag te Worms, waar Magister M. Luther verscheen, niet om gefeliciteerd maar om veroordeeld te worden.

Zoowel de burgerlijke als de kerkelijke overheden hebben echter de Apostolische vermaning betracht: „weest zonder aanstoot te geven in eenig diag.” Alles ging op de gewone wijze. Ook de Bisschoppen waren niet in vol ornaat, maar in een roode soutane, met dito handschoenen, een zwaren, gouden keten, waaraan een kruis, om den hals, en hun staf in de gewone, dagelijksche kleeding der Nederlandsche geestelijken.

De nieuwe Hoogleraar had ook niets buitengewoons. Hij droeg de professorale toga met bef en, met de muts op, deed hij ons denken aan een verschijning uit de geleerde wereld van de middeleeuwen; zonder muts zag men niets dan een kalen schedel, een intelligent, fijn en vriendelijk uiterlijk, dat onwillekeurig vertrouwen wekt.

Ook de Rede van den nieuwen Hoogleraar bevat niets, dat aanstoot kan geven. Hij sprak helder, maar eenigszins in een dialect, waarvoor alle aankomende redenaars bewaard mogen blijven. Wij zijn, dit wil ik wel toestemmen, door onze professoren Bavinck en Krupper, op het stuk der uiterlijke welsprekendheid, een weinig verwend. Bij mij althans kwam onwillekeurig de gedachte op: als Bavinck of Krupper daar nu eens stond, en als die voor deze „doorluchtige vergadering” eens sprak over den H. Thomas Aquino, hoe zouden zij bebielen, meeslepen, zielen winnen voor de wijsbegeerte van den doctor angelicus!

Als ik het wel begrepen heb, heeft Prof. de Groot, sprekende over „De H. Thomas van Aquino als wijsgeer,” betoogd, dat de wijsbegeerte van dezen denker niet verouderd is, op zulke hechte grondslagen rust, dat zij niet, wat betreft haar beginsel en hare methode, verouderen kan, wijl zij niet is kamergeleerdheid, maar wetenschap des levens.

Gewichtige waarheden hoorden we van Roomsche lippen, en een besliste belijdenis van de boven alle wijsbegeerte gaande openbaring van de verborgenheden Gods, van Christus, den weg, de waarheid en het leven, de Zon der gerechtigheid, wier licht en gloed ons moet bestralen en vruchtbaarheid schenken om de mysteriën te gelooven en, voor zoo ver mogelijk, te begrijpen.

Behalve eenige waardeerende woorden voor den Paus, komt in de gansche Rede weinig of niets voor, dat kenmerkend Roomsche klinkt. En dit is waarschijnlijk het bedenkelijk karakter van deze gansche historie. Waar de redenaar de verhouding bespreekt van de wijsbegeerte tot het geloof, maakt hij een sprong als een Calvinist, en doet het voorkomen of het geloof aan de mysteriën Gods, een genade is, die de mensch verkrijgt zonder het instituut der kerk, en die mysteriën aangenomen en gewaardeerd worden door geloofskennis en geloofsvertrouwen; dat de regel, ik geloof omdat de kerk het zegt, hier niet geldt, en het dus niet waar is, wat reeds sommige van Thomas' tijdgenooten en velen na hen beweerden, dat het geloof de negatie is der filosofie. Op de vraag naar de verhouding van de wijsbegeerte tot het geloof geeft, volgens Prof. de Groot, Thomas een praktisch antwoord. Men sla slechts het geschiedboek en de werken van den grooten Aquino open, en zie, welke ernstige pogingen hij deed om te begrijpen en wat hij bewijst. Thomas heeft geschreven over het denken en het zijn, over de stof en den geest, over de schepselen en God, over het huisgezin en den staat, over het gezag en de vrijheid, over de rechtvaardigheid en de liefde. Niemand beweert, dat zijn woord de grenspaal is van het wijsgeerig gebied. Zaden zijn door hem uitgestrooid, kunnen zich ontwikkelen; men moet met blijdschap en erkentelijkheid aanvaarden al wat wijselijk gezegd, al wat nuttig, door wien ook, ontdekt en uitgedacht is; doch dit blijkt, dat Thomas de wijsbegeerte heeft behandeld als een ware wetenschap, dat hij hem een der schoonste harmonieën van een rijken, Christelijken geest gewaardeerd moet worden, „en dat niemand, van wat richting hij zij, zijne hulde zal weigeren aan een man, die een verheven denkkracht geadeld heeft door een verheven liefde tot de waarheid.”

Dat het Protestantische Nederland de toe-

nemende macht van Rome met weersin gadeslaet, ligt voor de hand. En dat weemoed het woord is, waarin we onze indrukken en gevoelens, ook van deze »plechtigheid» uitdrukken, kunt gij lichtelijk begrijpen.

Weemoed, omdat we nu van Roomsche zijde kostelijke waarheden hooren belijden en verdedigen, die door Protestanten bestreden, verworpen en bespót worden.

Weemoed, omdat bij ons volk blindheid en doofheid bestaat. In plaats van te komen tot kennis en belijdenis van schuld en den afval te beweenen, gaat men voort met allerlei, op leugen gegronde, combinaties te zoeken op staatkundig, kerkelijk en maatschappelijk terrein, om Rome te bestrijden, en tegelijkertijd uiting te geven aan den bestaanden haat tegen het Calvinisme.

Weemoed, omdat het overschot der Calvinisten, in onderlinge verdeeldheid, de weinige kracht verspiet, die het nog heeft, en allerwegen de gedaante toont van een verdeeld rijk, van zijn oorsprong verbasterd en van glans beroofd.

Weemoed, omdat bij het ontwaken van het inzicht der grootste staatslieden in de grootste landen, dat een menschelijke samenleving zonder godsdienstigen grondslag, op den duur, niet kan bestaan, de vrucht van dat inzicht grootendeels voor Rome is, dat, door de vastheid van het stelsel, de lenigheid om zich in alle toestanden te schikken, de menschkundige wijze van werken, en het aanschouwelijk maken van de mysteriën des geloofs, zoowel voor de wetenschap als voor de kunst, en tegelijkertijd voor het plat en dom zinnelijke, dat de menigte bekoort, van niet geringe waarde en betekenis blijft, zoowel voor de massa als voor de uitgelezenen onder de menschen.

Weemoed, omdat de klacht van den profeet der smarte zoo in vollen nadruk op het eens Calvinistisch Nederland van toepassing is: »hare wederpartijders zijn ten hoofd geworden.» Klaag. 1: 5; en omdat iedereen juist in zijn eigen werk en bij elke gemaakte scheuring, in plaats van de bede te slaken: »Heere, zie mijne ellende aan, want de vijand maakt zich groot,» Klaag. 1: 9.

Intusschen blijft ons onder alles een groote troost. Wat ook gebeure, de waarheid kan niet ophouden, niet vernietigd worden. Als alle wijsgeeren en Theologen uit- en afgedeneerd zijn, als alles onderst boven is gebaald, komt, ten laatste, de waarheid toch weder boven. Er zijn in het leven blijvende beginselen en onvernielbare grondsagen, zoowel als voorbijgaande en vergankelijke. De ware vooruitgang bestaat in het terugkeeren tot de waarheid. De waarheid is geen gedachten-ding, geen dichterlijke schoonheid, die boven alle zinnelijke schoonheid gaat. De waarheid is het leven zelf. Het leven der schepping, het leven der herschepping, de waarheid in haar wezen is Hij, die ook de weg is en het leven. En wat de Christus tot zijne tijdgenooten zeide: die de waarheid doet, komt tot het licht, opdat zijne werken openbaar worden, dat ze in God gedaan zijn, geldt ook voor onze tijdgenooten.

Maar dat geschiedt alleen bij hen, die liefde hebben tot de waarheid.

De socialistischen hebben onlangs te Amsterdam een aanschouwelijke voorstelling gegeven van een samenleving op socialistischen grondslag. Die van de partij (de parlementairen) zouden die van den bond (anarchisten) trachten te overtuigen van de waarheid en doelmatigheid van hun standpunt. Tegenover de woorden der parlementairen argumenteerden de anarchisten met daden. Het werd ten slotte een ergerlijke vechtpartij, nadat men veel gescholden en gevloekt had. Honderd jaar vroeger zouden zeker sommigen op de bekende kar geplaatst zijn, om op de bekende plaats onder de valbijl geschoven te worden. Nu bleef het bij schelden en slaan. Alles natuurlijk in het belang der vrijheid, gelijkheid en broederschap.

Sinds eenige dagen hebben we nu ook een werkstaking onder de letterzetters, d. i. een gemeenschappelijke poging om hoogeloon voor den arbeid met geweld af te persen, door met vereende kracht op te treden, en zoowel de kameraden als de patroons te dwingen én om mee te doen én om de gestelde eischen in te willigen.

Zoo gaan we den winter tegemoet. Niet onwaarschijnlijk een onrustigen winter. Grote meetings van »vakverenigingen» anti-socialistische meetings, optochten van werklozen langs de straten, botsingen, werkloosheid, achteruitgang in de meeste zaken, armoede en ellende.

Verwondering behoeft het niet te wekken, als de welgezinden, in zulke omstandigheden, ook onderling verschillen over de vraag, wat gedaan behoort te worden, ook van overheidswege. Dit leidt vanzelf tot verdeeldheid. Wat de een goedkeurt, wordt door den ander afgekeurd; wat de een bouwt, breekt de ander af.

De beboudende en reactionaire geesten beleven inderdaad voor hen voorspoedige dagen. Hoe grooter de nitspattingen en

de ongerijmdheden worden, hoe grooter ook voor hen de aanleiding wordt om met fierheid het hoofd op te heffen en te vragen: heb ik 't u niet gezegd? Dat komt er nu van, als men naar wijzen raad niet wil luisteren! De menschen die eerst het Ministerie-Muckay en daarna het Ministerie-Tak hebben doen vallen, mogen voldaan zijn over zichzelf en over hun succes, doch op hen rust nu ook de verantwoordelijkheid om den wagen uit het moeras te trekken.

We zullen zien en wachten.

Tot mijn groot leedwezen zie ik, dat het optreden van Ds. Biesterveld, als Leeraar aan onze Theologische School, door sommige broeders reeds besproken wordt op eene wijze, die niet is in het belang der onderlinge liefde en eendracht. In het weekblad *Gideon* treedt een zekere *Wig* op, die niet begrijpt, dat aan iemand van wien niet bewezen is, dat hij een wetenschappelijk man is, het gewichtigste aller vakken n.l. de symboliek is opgedragen. Volgens dezen *Wig* zijn de dogmatieken niets anders dan persoonlijke liefhebberijen, maar de symboliek is eigenlijk *het vak!* *Wig* verklaart, dat men nog nooit goed geweten heeft, hoe men onderwijzen moet.

Waardeerder voor den persoon en den arbeid des nieuwen leeraars, maar veel ernstiger en ingrijpender wat de zaak aangaat, is de critiek van S in *Z.-Hollandsche Kerkbode*. Deze broeder toelst het optreden van Ds. Bos, het ambt van Docent of Hoogleeraar, de School zelf, haar bestaan, haar verhouding tot de kerk (plaatselijk), haar karakter als School, aan de beginselen en regelen van het Gereformeerde kerkrecht, en oordeelt, dat deze handelingen voor de vierschaar van het recht niet kunnen bestaan, dat de School op die wijze is een amfibie, (een halfslachtig wezen, noch man noch vrouw), die weg moet.

Indien deze ernstig bedoelde critiek nu ook ernstig wordt opgevat en tot ernstige bespreking leidt, kan zij tot veel goeds leiden, nevelen opheffen en de dingen tot duidelijkheid en klaarheid brengen. Op mij echter maakten de woorden van S. den indruk, dat de geachte criticus, onder het schrijven, niet geheel vrij was van hetgeen men animositeit noemt, en ik vrees, dat zij hetzelfde verschijnsel ook bij anderen zullen opwekken. Moge mijne vrees beschaamd worden!

In 1889 was de School een der hoofdpunten, waarop de onderhandelingen tot vereeniging tijdelijk afknaptten.

In 1891 nam de Synode te 's-Gravenhage, bij de hernieuwde onderhandelingen, de voorwaarde van het behoud der School als eigen inrichting, niet der kerk (plaatselijk) maar der kerken (alle plaatselijke kerken saam) aan.

In 1892 werd de vereeniging gesloten en bekrachtigd, met inbegrip der Theol. School, als eigen inrichting der kerken.

In 1893 verklaarde de Generale Synode met algemeene stemmen: »dat de Theologische School, thans gevestigd te Kampen, die als eigen inrichting der Christelijke Gereformeerde kerk met hare fondsen aan de vereenigde kerken is overgedragen en door deze is overgenomen, de *eigen inrichting* der Gereformeerde kerken is, en dat het in g-eenen deele de bedoeling is deze op te heffen.»

Deze dingen staan als palen boven water, en het zullen sterke kiezentrekkers moeten zijn, die deze palen uit den grond halen. Maar met deze opmerking is de critiek van S. nog volstrekt niet vervallen.

De vraag: of een Docent of Hoogleeraar te Kampen staat in een zuiver kerkelijk ambt, of de Curatoren, de verzorgers der School, krachtens het Gereformeerde kerkrecht, de bevoegdheid hebben om beroepbaar te stellen voor het ambt van Dienaar des Woords, of eenige vergadering zonder Onderlingen, in de Gereformeerde kerken, het karakter heeft eener kerkelijke vergadering en tot kerkelijke handelingen bevoegd is, deze vraag, om bij deze slechts te blijven, is van groot gewicht. Kan een kalme en ernstige gedachten-wisseling, van daartoe bevoegde mannen, tot een voor allen bevredigende uitkomst leiden, dan zouden we een belangrijken stap gedaan hebben op den weg der ware, hartelijke eenheid.

En dan hoop ik, dat allen het zullen begrijpen, dat men, in de dingen van het koninkrijk Gods, met zuurdeeg meestal meer uitricht dan met breekijzers.

Van harte:

T. L.
GISPEN.

Politieke beschouwingen.

Nu de Indische bladen licht beginnen te werpen over het verraad te Lombok door de Baliërs jegens onze dapperen aldaar gepleegd voor ruim een maand, worden de oordeelvellingen zoo hier als daar over ons beleid er, helaas, niet beter op.

Zeker, verraad blijft er gepleegd; een zeer slim verraad ook.

Zeker, er is, waar en voor zoo verre mogelijk, door onze officieren en soldaten met ware doodsvrees gestreden; door den Opperbevelhebber, naar 't schijnt, zelfs

als naar den dood gezocht; er zijn wonderen van dapperheid verricht, treffende proeven van trouw gegeven.

Maar dat alles kan niet verhinderen, dat, als er een antwoord moet gegeven op de vraag: of door onze hoofdleiders voor en tijdens het verraad met beleid is gehandeld, de beantwoording beslist ontkennend moet luiden. Dat doet ons zeer leed, maar — 't is, helaas, niet anders!

Duidelijk en onweersprekelijk blijkt voor wie zien wil, reeds:

a. dat het den leiders niet ontbroken heeft aan waarschuwingen, dat op een aan- of overval door den vijand werd gezind, terwijl zelfs zijne troepen-bewegingen daarvan de sprekendste bewijzen gaven;

b. dat echter de leiders, zoodanig door goed, maar misplaatst vertrouwen op den vijand waren verblind, zoodat zij dezen bijna onvoorwaardelijk geloofden en zijne verklaringen als goede munt aannamen, ofschoon meer dan eens zijne veinzerij bleek;

c. dat dientengevolge bijna alle maatregelen van voorzorg verzuimd werden, zoodat noch tijdig onze troepen geconcentreerd werden, noch van verdubbeling van de veiligheidsdienst, of daadwerkelijk onderzoek naar 't geen de vijand deed, enig spoor is te vinden, noch een poging werd g-daan om te Tjakranegara een betere, zeker verdedigbare positie, die in de nabijheid, op vrij terrein was te vinden — door de troepen te doen innemen, maar ze eenvoudig liet in een stelling, waar ze zelfs van water verstoken waren, zich niet behoorlijk konden verdedigen, en van rondom bij tientallen neergeschoten konden worden uit het paleis, dat men juist even tevoren verliet, in plaats van het sterk te bezetten;

d. dat zelfs, toen het verraad was begouwen te Tjakra door de bevelhebbers geen aanval van onze manschappen met bajonet of geschut op dat paleis, van waaruit juist de onzen werden gedecimeerd, werd toegeestaan, hoe ook door officieren gevraagd, door soldaten als brullend gesmeekt, terwijl het, bij elken aanval van dien aard, door afzonderlijke troepen der onzen op eigen hontje te midden der verwarwing gedaan, bleek dat de vijand dan terugdeinsde en ruimte liet, en

e. dat het algemeen beleid, wat troepenverdeling enz. betrof, zelfs zooveel te wenschen overliet, dat, indien de vijand ook Ampe nan hadden aangevallen als Tjakra en Mataram, er zorgeed als niets van het geheele expeditie-corps zou terecht gekomen zijn.

Inderdaad, het is en blijft, helaas, gelijk een der Indische bladen schrijft, »een der donkerste bladzijden in de krijgsgeschiedenis van Nederlands Indië!»

Doch — genoeg. Werpen wij den sluier der diepste smart over deze jammerlijke geschiedenis!

Van het oorlogstooneel in China (want Korea is nu geheel onder de macht der Japanners) zijn nog geen beslissende tijdingen ontvangen. Zooveel blijkt echter duidelijk, dat de Japanners goede vordering maken en van meer dan eene zijde bezig zijn zich op de hoofdstad van China te richten, terwijl de heilige stad Moekden door hen binnenkort wel zal bezet zijn. De verwarring in China blijft — dan ook toenemen. Van rechtstreeksche inmenging van de zijde der Europeesche mogendheden is nog geen sprake; ze versterken slechts hunne zee-machten tot bescherming van handel en handelspersonen in 't Oosten.

Omtrent den keizer van Rusland luiden de berichten weer gunstiger. Scheen 't eerst alsof zijn ziekte ongeneeslijk en zijn einde nabij was. Thans bestaat die bezorgdheid niet meer, schoon zijn gaan na Coru ter verdere geneezing onvermijdelijk wordt geacht. In Hongarije heeft de Eerste Kamer de Wetsontwerpen op »de vrije uitoefening van de eerediensten,» ook voor de joden en hen, die tot geen gezindte behooren, verworpen. — Dat de Regeering daarom zal attreden, is niet waarschijnlijk. Evenals voor enkele maanden, met andere dergelijke wetten, zal ze ook nu beproeven de bovengenoemde ontwerpen in de 2de Kamer opnieuw te doen aannemen, om daarna de 1ste Kamer weer de gelegenheid tot beslissing te geven.

Of Frankrijk nog zal besluiten tot het zenden van een expeditie naar Madagascar, blijft voorspeld nog onzeker. Noordzij.

VOLKSNODEN.

De godsdienst onmisbaar.

Men heeft het verwacht van de heuvelen en van de bergen, en men is beschaamd uitgekomen. Trots allen waan en praal der wetenschap, blijven de volksnoden drukken, worden de misdaden meerder, gevoelen zich de natien der aarde, vooral de beschaafde natien, als een belegerd stad, in gevaar en door vrees bekneld. De vorige week b.v. deed het bericht, dat de Engelsche ministers, die pas op reis waren getogen, onverwacht tot een vergadering waren saamgeroepen twee machtige volken bevelen. En in Engeland en in Frankrijk was het alsof reeds het kanongebulder werd gehoord; een oorlog tusschen beide natien was onvermijdelijk — als men de bladen zou moeten gelooven. Een wijs man merkte op, dat die vrees en die drukte van de pers nu wel overdreven was, maar dat daaruit toch dit is gebleken: dat ook Engeland woont in een kruithuis, en dat elk oogenblik een enkele vonk dit kruithuis kan doen ontvlammen. Dat kan wel van alle volken met hun zware staande legers worden gezegd.

Is dat nu niet een verschrikkelijke vrucht van de beschaving, van de wetenschap en van de braafheid en vroomheid, die God niet kennen?

Heeft de gemeente zich vrij gehouden van dezen boosen geest; is zij onbesmet tot op dezen dag? Of hebben ook belijders, en inzonderheid begaafden en geleerden, aanzienlijken en rijken gedronken uit den beker dezer hoerij? Wordt niet wel eens eene aanhaling uit een boek van een staatsman of staathoudkundige op dit gebied van meer gewicht geacht dan een getuigenis uit het Woord van God? Ach,

wij verstaan veel te weinig wat we zoo dikwerf zingen:

Uw Woord is mij een lamp voor mijnen voet,

Mijn pad te licht, om 't donker op te klaren.

Gods Woord leert ons ook kennen en onderscheiden de nevelen en de duisternis van den nacht, waarin de christennatiën dreigen onder te gaan.

Wie ooren heeft, die hoore. Onder dit opschrift gaf deze dagen de *Maas en Merwedode* een lezenswaard artikel, dat zeer leerrijk is voor minister van Houten en voor allen, die nu bang worden voor en zich terug trekken van socialistischen anarchisten, maar vergeten dat dezen hunne eigen geesteskinders zijn.

Wij nemen daaruit het volgende over, dat de red. vermeldt als een voorbeeld dat de vruchten van het ongeloof de verderfelijke openbaren van den boom.

»Te Utrecht hebben de socialistischen vergadering gehouden om te protesteeren tegen een vonnis der rechtbank te Almelo, geveld tegen den socialist Losser.

Als spreker trad o. a. ook Domela Nieuwenhuis op.

Dat het gerecht er op socialistische manier van langs kreeg, is te begrijpen. Maar ook vertelde Domela wie hun geleerd had zoo te razen en te draigen.

De *N. R. Ct.* geeft daarvan het volgende verslag.

Domela Nieuwenhuis zeide:

»Wanneer wij nu tegen die justitie opkomen en protesteeren tegen hare uitspraken, dan hebben wij steun in niemand minder dan Van Houten (den tegenwoordigen liberalen minister van Binnenlandsche Zaken,) een ouden radicaal, maar die nu niet weten wil, wie hij eenmaal was; in Van Houten zelf, die eenmaal in de *Vragen des Tijds* rondweg heeft verklaard »dat tegen wettelijk verzet geoorloofd moet zijn.»

Wij hebben, met een beroep op Van Houten, het recht tot gewelddadig verzet, en we hebben het geleerd van de kettermeesters van beden, de liberalen, die — ze vergeten het telkens — de kettters van gisteren zijn.

Hoe traden ze vóór 1848 op?

Toen predikten zij precies hetzelfde, als wij nu: wij zetten het werk voort, dat zij in den steek lieten, toen zij het roer in handen kregen; het bezit van macht is zulk een groot gevaar!

Er zijn nog meer uitspraken van Van Houten, den Van Houten van eertijds, waarop wij steunen kunnen; zoo sprak hij in de Kamer, bij de behandeling van het wetsontwerp, betreffende het dragen van wapenen, het uit, dat hij wel tot de goedgezinden mocht gerekend worden, doch dat, als hij leide onder omstandigheden, die hij nader aanduidde, »hij zich ondanks alle wetten zou wapenen met een revolver.»

Nu kan hij ons niet kwalijk nemen, dat wij gehoorzaam zijn aan zijne woorden.

Wel lezer, wat juist geeft de bekende trap het weer:

liberalen
radicalen
socialisten.

De socialistischen staan op de schouders der radicalen, hun oude papas, zooals van Houten en anderen.

Laat ons, indien wij christenen zijn, niet vergeten, dat er voor ons uit al deze dingen veel te leeren valt.

Klemmen wij ons toch aan de Heilige Schrift vast, opdat wij wij geen verkeerde leerlingen onder het volk dragen.

Als straks onze kinderen zich bij de socialistischen voegden, zou ons het verwijt treffen, dat wij zelf hen zoo wijs gemaakt hadden.

Hoe velen onzer geven hun kinderen nog over aan de scholen, waar voor den eenigen goeden wegwijzer, Gods Woord, geen plaats is.

Zou het wel zoo vreemd wezen, als ons nakroost, verlokt op de slingerpaden der wereld, straks ons deed hooren:

»Wel gij vader en gij moeder, wat vermaant gij mij! Gij hebt mij geleerd den Bijbel van weinig waarde te achten, want de scholen, waar hij in eere is, gingt gij voorbij. Ook zonder hem meendot gij mij te kunnen opvoeden: welke waarde heeft dat boek dan?»

Vreselijke beschuldigingen, maar toch niet leugenachtig.

Wie God dient overwege den hoogen ernst dezer zaken.

Tot de Wet en tot de Getuigenis! Zoo zij niet spreken naar deze woorden, 't zal zijn dat zij geen dageraad zullen hebben!

Zoo sprak tot Israël en Juda God, de Heere der heirscharen. Zoo spreekt Hij ook tot ons, tot al onze Overheden en tot al het volk.

»Die ooren heeft, om te hooren die hoore!»

L. LINDBOOM

Gereformeerd Traktaat-genootschap »FILIPPUS»

4de Zending 1894.

Bij den Uitgever J. den Boer te Breukelen is verschenen en wordt gratis aan Leden en Corporaties verzonden: Prijs.

XCVI. Geheime zonden. Een woord aan Ouders en Opvoeders, door J. A. G. de Waal. 5 ct.

XCVII. Voor de Zondagschool. Een zeztal kerstliederen. 2 »

222. Een praatje over de slachtaand. 1 »

223. Denk aan den volgende trein! 1 »

224. Alle menschen even rijk! 1 »

225. Wat kinderen op de straat leeren. 1 »

Eenige tekstkaartjes.

Wie 't bovenstaande in October niet mocht ontvangen, gelieve daarvan kennis te geven aan den Uitgever.

Opgeaf van nieuwe leden a f 1 per jaar bij den heer H. Hooft Jz. te Ermelo.

Namens het Bestuur van »F.»

J. TER BORG, Secr.

Wolvega, Oct. 1894.

Eene Leidsche dissertatie.

Onder invloed en leiding van Prof. Acqnoy, den geleerden kerkhistoricus en den uitnemenden docent, worden er reeds jaren lang aan de Leidsche Akademie dissertaties geschreven, waarvan de onderwerpen aan de kerkgeschiedenis van ons land zijn ontleend. Tal van uitstekende monografieën over beroemde Nederlandsche hervormers en godgeleerden hebben op die wijze reeds het licht gezien. Thans is haar aantal weer vermeerderd met eene belangrijke dissertatie van den Heer Hugo Vischer, Ned. Herv. predikant te Zegveld, die daarop in de vorige week den welverdienden graad van Doctor in de Godgeleerdheid verwierf.

In deze dissertatie, 227 bladzijden groot, in netten vorm bij Stap te Haarlem gedrukt en aan Dr. Daubanton te Amsterdam opgedragen, behandelt Dr. Vischer het leven en de werken van den bekenden godgeleerde, *Guilielmus Amesius*. Amesius was een Engelschman, in 1576 te Ipswich uit puriteinsche ouders geboren. Hij was te Cambridge leerling van den beroemden Willem Perkins. Door de Anglikaansche geestelijkheid om zijne puriteinsche gevoelens bemoeilijkt, nam Amesius in 1610 de wijk naar ons land. Hier vertoefde hij eerst een korten tijd te Leiden, waar hij in kennis kwam met John Robinson, het hoofd der Independenten. In 1611 kreeg hij eene aanstelling voor Engelschen dienst in den Haag. In 1618 werd hij door de Staten-Generaal, tegen een salaris van vier gulden per dag, benoemd, om den president der Dordsche Synode van raad en voorlichting te dienen. In 1622 werd hij hoogleeraar te Franeker. In 1632 werd hij be-roepen te Rotterdam, maar stierf reeds in het volgende jaar.

Na alzo het leven van Amesius te hebben geschetst, beschrijft Dr. Vischer ons Amesius achtereenvolgens als godgeleerde, exegeet, dogmaticus, vooral in zijn strijd tegen Remonstrantisme, Anglikanisme en Papisme, als ethicus en als homileet, om dan nog kort de sporen na te gaan van den invloed, door Amesius in kerk en godgeleerdheid nagelaten. Evenals het eerste, is ook dit tweede deel met zorg bewerkt en legt het van de bekwaamheid van den Schrijver een zeer gunstig getuigenis af. Toch komt het mij voor, dat de lot, aan Amesius als Godgeleerde toegebracht, niet geheel en al is verdiend. Zonder twijfel had Amesius in veel opzichten gelijk, als hij opkwam tegen het Scholasticisme, dat de Schriftstudie verwaarloosde en om het leven zich niet bekommerde. De wandel van Maccovius verdient gestrenge afkeuring. Maar de richting, door Amesius in de theologie voorgestaan, was, hoe ook verklaarbaar, toch van eenzijdigheid niet vrij te pleiten. Zij deed aan het wetenschappelijk karakter der godgeleerdheid te kort. Het gaat niet aan, om den wil te maken tot het subject der theologie en deze te omschrijven als een wetenschap om Gode te leven. Ook de kennis Gods heeft hare eigene en zelfstandige waarde en heeft als zoodanig natuurlijk haar zetel niet in den wil, maar in het bewustzijn. Overigens dient deze opmerking slechts, om den Schrijver bewijs te geven van de belangstelling, waarmede wij van zijn arbeid kennis namen. Dr. Vischer staat op beslist gereformerd standpunt. Door heel de dissertatie heen komt dit uit. Maar vooral zijn zijne stellingen niet uit oogpunt belangrijk. Hij ontzegt aan de Theologia Biblica recht van bestaan (Thesis 4), verwierpt de conditionele verkiesingsleer (7), verlangt gelijkstelling voor de wet van vrij en openbaar onderwijs (15), en heeft drie merkwaaardige stellingen over de kerk, die ik hier afschrijf:

Elke kerk blijft nog altijd een kerk, zoolang zij een kring van levende lidmaten van Christus bevat, ook al zijn al hare instellingen bedorven. Een kerk wordt »schijnkerk,» als er geen ware geloovigen meer in haar worden gevonden, ook al is ze zuiver in hare instellingen. (11)

De verschillende Gereformeerde groepen in ons vaderland moeten, krachtens het gemeenschappelijk beginsel, ieder op hare wijze streven naar vereeniging op één kerkelijk erf. (12)

Om de afscheiding van 1834 of de doleantie van 1886 te bestrijden, is eenvoudige reproductie der argumenten, door Voetius of a Brakel tegen het separatisme hunner dagen gericht, van weinig waarde. (13)

Er zouden bij deze stellingen belangrijke vragen te doen zijn. Maar liever wenschen we den Schrijver van harte geluk met zijn Doctorsgraad, danken hem voor zijn uitnemenden arbeid en hopen we hem spoedig weer op het gebied der wetenschappelijke Gereformeerde theologie en kan het zijn, ook eenmaal »op één kerkelijk erf» te ontmoeten.

Kampen.

H. BAVINCK.

Onze Oost.

Uit de hieronder volgende extracten uit de verschillende instructiën, ordonnantiën en reglementen voor de Regeering van Nederlandsch-Indië, kan men zich een denkbeeld vormen van de geschiedenis der Christelijke kerk aldaar.

Instructie voor den Gouverneur-Generaal Pieter Both. 1609.

Art. 13. Indienstelling van de medegenomen predikanten en schoolmeesters: »Dat gedaan zijnde, zult gij van stonden aan »de predikanten en schoolmeesters op de »vloot, om in Indië te blijven medegegaan »zijnde, stellen ter plaatse, daar gij naar »goede informatie zult bevinden, dat zij »den besten en meesten dienst zullen kunnen doen, goede zorg dragende, dat dezelve »zich getrouwelijk ende vredelijk in hunnen dienst tot vermaning van de personen »van de Comp. aan land zijnde, en bevoor»dering der bekeering van de onchristenen »en leering van derzelve jonge jeugd moge »gen kwijten, ten einde de naam van »CHRISTUS verbreid en der Comp. dienst »mag bevorderd worden naar behooren.»

Hilvarsum. S. J. SEEFAT,
Penningmeester.

Stoomdruk vaa ZALSMAN te Kampen.

Vervolg van Bladz. 1.

VERSLAGEN DER VERG. VAN CLASSES. Acta der Classis Franeker.

Art. 1. Opgeroepen door de roepende kerk van Sexbierum, zijn op 4 Oct. 1894 de Gereform. kerken in de Classe Franeker, te Franeker in Classic. vergadering bijeen geweest.

Ds. Hania, vorige praeses, van Oosterbierum, opent. Gezongen Ps. 90 : 9; gelezen Ps. 46 en geboden.

Art. 2. Ds. Veenstra en Br. Greydams zijn de credentie-brieven na; 13 kerken zijn tegenwoordig door middel van 25 afgevaardigden West-Terschelling had een diaken gezonden; Winsum 2 onderlingen; voldoende redenen werden daarvoor opgegeven.

Art. 3. Ds. W. van Lingen is naar toerbeurt praeses, en benoemt tot goedvinder der vergadering Ds. J. van Goor tot assessor, Ds. Hania tot scriba.

Art. 4. In tegenwoordigheid van deputaten namens de Particuliere (Prov.) Synode wordt br. A. Nawijn, beroepen predikant te West-Terschelling en Midsland onderzocht overeenkomstig de bepalingen der Gener. Synode van Juni 1892. Hdstuk VIII. Art. 3b 1, 2, 3. Vooraf droeg hij een deel eener predicaat over Hebreë 2 : 14, 15 voor.

Na gunstig praedicties der Synodale deputaten, Ds. Impeta uit Leeuwarden en Ds. Bootsma uit Kollum, wordt met algemeene stemmen tot toelating besloten.

Art. 5. Ds. Meijering leest de notulen der vorige vergadering, welke goedgekeurd worden, en de ingekomene stukken.

Art. 6. Bij de bespreking der vacature-beurten wordt, op voorstel van den scriba, aangenomen, dat Harlingen B, Tzum en Sexbierum in de e. k. 3 maanden elk 5, Dronrijp 6 en Arum, waar de predikant ongesteld is, 7 beurten zullen hebben. De predikanten in de dorpskerken zullen één beurt meer vervullen dan de Dienaren in de steden.

Art. 7. De collecten voor de hulpbehoevende kerken in de Classe worden voor $\frac{3}{4}$ aan Winsum, voor $\frac{1}{4}$ aan Tzum toegewezen.

Art. 8. Harlingen A en B brengen een uitvoerig verslag uit van hetgeen gedaan is sedert '92 om tot „ineensmelting“ te komen. Met het oog op de komst van een Leeraar in Harlingen B gaat de Classe thans niet verder op dit punt in.

Art. 9. Ds. ten Hoor doet uitvoerig mededeelingen omtrent Dronrijp. De Classe draagt de verdere regeling daarvan aan Franeker op.

Art. 10. Wegens het a. vertrek van Ds. Meijering uit Sexbierum moet een ander tot actuaireus en quaestor, levens een anderen penningmeester voor 't eiland Terschelling worden aangewezen.

Ds. Veenstra wordt tot actuaireus benoemd: sec. Ds. Hania; Ds. W. v. Lingen tot quaestor; Ds. Hania tot Penningmeester voor Terschelling.

Art. 11. Ds. Hania wordt benoemd om al de boeken van Ds. Meijering na te zien en brengt daarover later gunstig rapport uit.

Art. 12. De collecten, door de Classe bepaald, en door de kerken in de laatste 3 maanden gehouden, worden geëind.

Art. 13. Bij het onderzoek naar art. 41 wordt aan Sexbierum geadviseerd met de beroeping te beginnen; aan Tzummarum op eene vraag om athening van eene moeielijkheid met een broeder het oordeel der Classe medegedeeld; aan eene andere kerk gezegd, dat de te trap van censuur op een broeder moet toegepast; nog een paar inlichtingen verstrekt aan andere kerken. Overigens liep het onderzoek zeer gunstig af.

Art. 14. Ds. Hania is benoemd tot consulent van Sexbierum; Ds. van Goor tot secundus-consulent van Harlingen B.

Art. 15. Ds. Meijering neemt in gevoelvolle woorden afscheid van de Classe. De Praeses dankt hem hartelijk; laat Ps. 134 : 3 zingen en sluit met dankzegging en gebed.

De Scriba,
J. HANIA Pzn.

N.B. Men geve er bij toezending van stukken aan te denken, dat Ds. J. Veenstra te Minneitsga thans actuaireus der Classe Franeker is.

ZENDING. Vergadering van Deputaten der Gereformeerde Kerken in Nederland tot de Zending onder Heidenen en Mohammedanen

Op 15 en 16 Augustus 1894 te Leiden, en op 18 en 19 September 1894, te Arnhem.

Art. 1. In de zittingen te Leiden zijn aanwezig de Deputaten Van Minnen, Lion Cachet, Van der Valk, Feringa, Sijpkens, Noordewier, Gispén, Lindeboom, Wagenaar, Hovy, Van Haeringen, de Zendingdirecteur en de Penningmeester.

Ds. Seegers is verhinderd door ziekte; Ds. Hessels is buitenslands. Zonder kennisgeving ontbreken Ds. Bouma en Ds. de Gaay Fortman.

Art. 2. De vergadering wordt door den Voorzitter, Ds. van Minnen, geopend met gebed en met voorlezing van een deel der Heilige Schrift. Daarna leest de Scriba, Ds. Feringa, de notulen der buitengewone vergadering van 19 April te Utrecht, die goedgekeurd worden.

Art. 3. Ds. Feringa leest nu het Rapport voor van het Moderamen in zake het verrichte in zijn tien vergaderingen sedert de samenkomst van Deputaten op 27 Februari te Zwolle. Aan dit Rapport sluit zich aan de ophefdering, waarom Deputaten niet eerder zijn samengeroepen. De oorzaak daarvan ligt in de Curatoren-vergadering te Kam-

pen en in het telkens, door niet te verwachten stoornissen, verhinderd zijn der samenkomst te Arnhem en te Zutphen. Voorts gaat het Rapport vergezeld van een agendum voor deze vergadering, van een mededeeling der onderlinge regeling van arbeid in het Moderamen, van een aantal brieven en afschriften en van eenige voorstellen. Een en ander betreffende: De overname van het Zendinggebied en den arbeid der Nederlandsche Gereformeerde Zendingvereeniging; de onderzoeking, aanneming, leiding en voorgenomen uitzending van Ds. Adrianaanse; de verhouding tot den heer Horstman; het jaarleest der Nederlandsche Zendingvereeniging; verschillende aanbiedingen tot den dienst der Zending; den arbeid der B.B. Bolwijn, Scheurer, Huijsing, de Bruijn, Pos en Zuidema; de uitnodiging tot medewerking in het Comité voor Nederlandsche Zending-Conferentie; de stukken in zake den gewezen Zendingling Van Alphen; het schrijven over — en aan — eenige helpers, de regelingen in zake archieven, correspondentie enz.; verschillende financiële belangen; en concipieering van gecontinueerde of gewijzigde instructies voor de Zendinglingen, alsmede Concept-Circulaires aan de Bedienaren des Woords en aan de Kerkeraden. Dit veelomvattend Rapport wordt na ernstige en leverdige discussiën goedgekeurd, waarmede de vergadering tevens hare goedkeuring hecht aan de wijze, waarop het Moderamen de gegeven opdrachten uitvoert en de nieuwe samenkomst voorbereid heeft. Het zeer groote agendum (dat zelfs in vier vergaderingen niet kon afgehandeld worden) wordt nu in vier voege aanvaard, dat daaruit de meest spoedeisende gezachte punten het eerst in behandeling komen.

Art. 4. Zoo komt nu in de eerste plaats aan de orde de, te Zwolle aangehouden, aanbidding van een Bedienaar des Woords voor den dienst der Zending. In den loop der besprekingen verbindt zich hieraan een geëel discussie over den toestand onzer Zending en de methode van arbeiden. Dientengevolge wordt de eerste zitting met dankgebed gesloten door den Zendingdirecteur, zonder dat het alsnog tot eenige beslissing is gekomen.

Art. 5. De tweede zitting wordt met gebed geopend door Ds. Lion Cachet. De in Art. 4 genoemde aanbidding en daaraan verbonden vragen worden verder overwogen, maar ten slotte nog niet rijp geacht voor beslissing, eer andere punten overwogen zijn.

Art. 6. Aan de orde komt nu de zaak der overname van arbeidsveld en arbeiders der Nederlandsche Gereformeerde Zendingvereeniging. Het Moderamen deelt nu meer in bijzonderheden mede, hoe het ingevolge lastgeving, aanwijzingen en volmacht der vergaderingen te Zwolle en te Utrecht heeft gehandeld. Het heeft het schrijven, waartoe 19 April was besloten, verzonden, en heeft ten slotte 31 Mei dezes jaars eerst des middags en daarna des avonds vergaderd met het daartoe gevolmachtigd Hoofdbestuur der Nederlandsche Gereformeerde Zendingvereeniging, waarbij ten de overname definitief tot stand gekomen is en de acte gepasseerd, medegedeeld in Het Kerkblad No. 26 voor 29 Juni 1894. Uit de nadere toelichting in den loop der discussiën blijkt, dat deze overname volledig is, en het (met het oog op de quaestie der rechtspersoonlijkheid) formeel voortbestaan der Vereeniging gepaard gaat met zodanige wijziging harer Statuten, dat de last van Deputaten in dezen vervuld is. Het komt voortaan vrij wel overeen met de positie der Vereenigingen „de Kerkelijke Kas“ op zulke plaatsen, waar na ineensmelting van A en B het beheer aan den Kerkeraad is gekomen. De krachtens gegeven opdracht door het Moderamen voorloopig genomen maatregelen worden later besproken.

Art. 7. Vele uren worden nu gewijd aan de zaak van den heer Horstman. Aangaande hem was in de avondvergadering van 31 Mei aan het Moderamen van Deputaten mededeeling gedaan van de volgende resolutie:

„Het Hoofdbestuur, met leedwezen vernomen hebbende, dat Broeder Horstman geen schuld erkent, terzake dat hij, zonder daartoe toestemming verkregen te hebben van het Hoofdbestuur, Java verlaten heeft om zijne kinderen naar Europa te brengen;

„Van oordeel, dat een Zendingling, die eigenmachtig zijn arbeidsveld verlaat, de facto, zichzelf ontslaat uit den dienst der Zending;

„Voor de moeielijkheid staande, dat op heden het werk der Vereeniging zal worden overgegeven aan de Gereformeerde kerken, en aan het Hoofdbestuur dies geen gelegenheid gelaten wordt, verder in dezen te handelen;

„Besluit, om Deputaten Synodi der Gereformeerde kerken in Nederland tot de Zending onder Heidenen en Mohammedanen hiernede in kennis te stellen, het aan dezen overlatende verder in dezen te doen, wat hun in het belang der Zending goed zal schijnen.”

Het Moderamen nu heeft geroemden Broeder gelegenheid gegeven, in zijn midden zich over deze zaak te verdedigen, en hem daartoe te Scheveningen vier uren lang gehoor verleend. Vervolgens hem uitgenoodigd om — indien hij zulks mocht begeeren — schriftelijk nogmaals de gronden niteen te zetten en toe te lichten, waardoor hij zijn vertrek van Java gerechtvaardigd acht. En tevens zorg gedragen bij het ontvangen dezer lijvige memorie, dat ook de noodige bescheiden ter toelichting anderzijds ter tafel zijn. Met de lezing en bespreking van de memorie gaat nu deze tweede zitting ten einde. Zij wordt met gebed gesloten door Dr. Wagenaar.

Art. 8. De derde zitting wordt met gebed geopend door Ds. Feringa. Daarvoor allerleest besproken de gerapporteerde arbeidsverdeling van het Moderamen. Deze regeling is als volgt: Het

binnenlands archief berust bij den Scriba, Ds. van der Valk. De gewone werkzaamheden van het Scribaat verdeelen Ds. van der Valk en Ds. Feringa onder zich naar goedvinden. Het ontvangen van stukken uit Midden-Java, het opstellen van een Concept van antwoord derwaarts, en het bewaren van het archief dienaangaande is opgedragen aan Ds. Lion Cachet. In zake Batavia, Soerabaya, en Soemba geldt hetzelfde Ds. Donner. Van alle uitgaande stukken moet de minute door al de leden van het Moderamen geteekend in het archief berusten. Het afschrift daarvan, door een der Scriba's ter verzending gemaakt, moet wederom, nadat het Concept is gelezen, beoordeeld, en — al of niet gewijzigd — vastgesteld, door alle leden van het Moderamen geteekend zijn. (Voor brieven aan Inlandsche helpers is onderteekening van den Praeses en den opsteller voldoende.) Stukken, waarop deze handteekeningen niet alle voorkwamen, zouden van geener waarde zijn. Een voorstel om al de Correspondentie in de hand van een der Scriba's of van den Zendingdirecteur te brengen wordt ten slotte weder ingetrokken, en de regeling van het Moderamen goedgekeurd; dewijl op deze wijze alle leden daarvan in elk der zaken inleven; en dewijl zoo naar buiten blijkt, dat Deputaten homogeen zijn.

Art. 9. Het woord is nu aan den Rapporteur voor de toelichtingen en bijdragen tot de missive-Horstman. Na een zeer lange en uitvoerige toelichting met mededeeling en overlegging van vele officiële bescheiden, waarvan sommige zelfs de handteekening van dezen Broeder dragen, komt nu de alzo van beide zijden gehoorde zaak in beoordeeling Br. Horstman's verdediging van zijn zonder verlof heengaan, eerst naar een geheel anderen werkring dan hem door zijn Hoofdbestuur was aangewezen, en vervolgens naar Europa zonder verlof gevraagd te hebben om zijn kinderen (voor wie allerlei andere gelegenheden hadden opgestaan) zelf te brengen, is door hem voornamelijk verdedigd op grond van de noodzakelijkheid dezen anderen arbeidskring onvermijld te bezetten, de onmogelijkheid de kinderen bij zich te houden, de onmogelijkheid hen met anderen mede te geven, de noodzakelijkheid in Nederland de belangen der Zending in verband met verschillende bedinkingen tegen het Hoofdbestuur persoonlijk te komen bespreken, en de wenschelijkheid om dit juist nu te doen, nu de arbeid der Vereeniging aan de Kerken zou overgaan.

Deze deels elkaander weder sprekende, deels onjuist gemotiveerde, deels bij kalmer nadenken niet met de werkelijkheid overeenkomende, beweringen komen Deputaten niet afdoende voor. Zij bewijzen bovendien in geen geval, dat hij niet vooraf had moeten verlof vragen. Zoo wordt de vraag, of men met dezen Broeder in nader overleg kan treden, een vraag, die ernstige overweging verkrijgt. Eindelijk (nadat een voorstel van Ds. Feringa, om geen schuld-belijdenis voor het verleden te vergen, maar wel waarborg voor het vervolg, is afgestemd) wordt met groote meerderheid van stemmen het volgende voorstel van Ds. Van Minnen aangenomen (nadat eerst een half uur pauze is gehouden, en daarna gerapporteerd, dat door den gewezen Zendingling van Alphen de gezonden gelden zijn ontvangen, en de hem voorgelegde quantiteit is geteekerd): „Deputaten besluiten dat, eer zij zich met Br. Horstman in contact kunnen stellen, door hem eerst een vrijwillige erkenning van schuld wordt afgelegd over zijn vertrek van Java.”

Art. 10. Juist na het vallen van dit besluit komt Br. Horstman ter vergadering. De Praeses, Ds. van Minnen, deelt hem het besluit der vergadering mede. Hij, Dr. Wagenaar, Ds. van der Valk en andere Broeders dringen ten eerste, met hartelijke en ernstige woorden, op zodanige bekentenissen aan. Eindelijk wordt hem nog tot de volgende zittingen, die over eenige weken moeten komen, bedenktijd gegeven.

Art. 11. Ds. Adrianaanse komt ter vergadering. Besloten wordt, dat het noodige suppletioir onderzoek hem in de volgende zittingen zal worden afgenomen, en hij — zoo mogelijk — nog in November zal worden uitgezonden Het Moderamen neme de noodige, voorbereidende maatregelen.

Art. 12. De volgende zittingen moeten zijn te Arnhem op 18 en 19 September. In de ure des gebeds den avond te voren zullen, D. V., als sprekers optreden de BB. Donner, Wagenaar en Gispén.

Art. 13. Ds. Feringa leest voor de Concept-Circulaire aan de Bedienaren des Woords in onze kerken. Deze wordt goedgekeurd behoudens een enkele, door het Moderamen aan te brengen, wijziging.

Art. 14. Ds. Lion Cachet vangt de lezing aan der Concept-Circulaire aan de kerkeraden. De behandeling hiervan wordt wegens tijd-gebrek uitgesteld. Nog wordt even kennis genomen van een kort schrijven van Dr. Scheurer, en daarna de derde zitting, na een woord van dank aan de kerken van Leiden, met gebed gesloten door Ds. van Minnen.

Art. 15. In de vierde zitting (ure des gebeds) treden op de BB. Donner, Wagenaar en Gispén.

Art. 16. De zesde zitting wordt op 18 September te Arnhem geopend door den Voorzitter, Ds. van Minnen, met gebed en met voorlezing van Philippen 2 : 1—11. Den vorigen avond is de vijfde zitting (de ure des gebeds) gehouden, waarbij zijn opgetreden Ds. Donner en Ds. Gispén, terwijl Ds. van Minnen toen door ongesteldheid verbinderd was. Gedurende de zittingen te Arnhem zijn aanwezig de Deputaten Gispén, Noordewier, Sijpkens, Wagenaar, Van Haeringen, Lindeboom, Lion Cachet, Van Minnen, Van der Valk, Feringa, Hovy, Bouma, Hessels, de Zendingdirecteur en de Penningmeester. Afwezig met kennisgeving om ziekte is Ds. Seegers.

Afwezig zonder kennisgeving is Ds. de Gaay Fortman.

Art. 17. De Scriba, Ds. Van der Valk, leest de notulen van de zittingen te Leiden. Na de arres-teering daarvan, geschieden enkele kleinere besprekingen.

Art. 18. Door Ds. Feringa is bij den Voorzitter ingediend het schriftelijk antwoord van Br. Horstman, op den hem gestelden eisch in Art. 9 en 10 vermeld. Na vrij langdurige discussie wordt met groote meerderheid van stemmen op voorstel van Br. Van Haeringen besloten, dat de vergadering zal berusten in de belijdenis, die is ingezonden, mits tevens de Praeses Br. Horstman aankondige, dat de beschuldigingen in zijn memorie vervat, door haar zijde zijn gelegd. Waarna hij tegen den volgende dag telegraphisch ter vergadering opgeroepen wordt.

Art. 19. Mededeeling wordt gedaan omtrent het voorloopig onderzoek van Ds. Adrianaanse, en voor zijn suppletioir-examen de noodige regeling vastgesteld; dewijl deze Broeder reeds sinds jaren in het ambt gezet en dus alleen het suppletioir-onderzoek noodig is.

Art. 20. Aan de orde komen nu weer de aanbidding en de theoretische vragen, in art. 5 genoemd. Na zeer ernstige, en vrij lange gedachtenwisseling wordt besloten, deze vragen opnieuw aan de orde te stellen, wanneer de vraag der verkrijging van Zendinglingen door opleiding aan de orde komt. Den betrokken Broeder zal hiervan kennis gegeven worden.

Art. 21. De zesde zitting wordt met gebed gesloten door Br. Hovy.

Art. 22. De zevende zitting wordt met gebed geopend door Ds. Lindeboom, waarna Ds. Lion Cachet mededeeling doet van het overlijden van Raden Mas Tengkoë Natá Atmoko op 20 Juli l. l. Vervolgens wordt een schrijven van den Zending-Arts voorgelezen, en door DD. Van der Valk en Feringa eenige toelichting gegeven.

Art. 23. Hierop vangt het suppletioir-examen van Ds. Adrianaanse aan, waarna de zevende zitting om het vergoederd avonduur met dankzegging gesloten wordt door Ds. Gispén.

Art. 24. De achtste zitting wordt met gebed geopend door Ds. Noordewier. Daarin wordt allereerst het onderzoek van Ds. Adrianaanse ten einde gebracht. De vergadering oordeelt ten slotte, met het oog op het buitengewoon gebrek aan arbeiders, hem reeds nu te moeten uitzenden, hoewel men hem anders gaarne nog een langeren tijd voor zijn studiën in Europa gegund had. D. V. moet hij 29 November a. s. uit Genua vertrekken. De noodige geldsommen, hietoe door het Moderamen aangevraagd, worden toegestaan, en alle in dezen verder noodige financiële regelingen getroffen, of aan het Moderamen opgedragen. Overeenkomstig een verzoek der kerk van Zeist B, wordt bepaald, dat zijn uitzending en afvaardiging in de Oosterkerk aldaar zal geschieden. Als tijd is bepaald Donderdag 8 November des avonds om 6 uur. Deputaten vergaderen dien dag en den volgende in Zeist.

Art. 25. In een ernstig smeekgebed worden, eer Ds. Adrianaanse de vergadering verlaat, zijn belangen den Heere der Zending opgedragen.

Art. 26. Nu wordt nader overwogen, hoe met Br. Horstman moet gesproken worden. Het over zijn memorie beslotene en het antwoord op zijn schrijven worde hem medegedeeld; zijn beschouwing over eenige belangrijke punten vernomen; en ter zijner kennis gebracht, waaraan hij zich zal te houden hebben, zoo hij Zendingling onzer kerken zal wezen. Hierna komt Br. Horstman ter vergadering, met wien volgens bovengemeld besluit wordt gesproken. Eindelijk wordt het maken eener concept-instructie voor zijn eventuele wederuit-zending aan het Moderamen opgedragen, welke hem op de Vergadering in Zeist zal worden voorgelegd. Hierna sluit Ds. Van der Valk de achtste zitting met gebed.

Art. 27. De negende zitting wordt met gebed geopend door Ds. Lion Cachet, waarna hij het aan Br. Zuidema gezonden schrijven van het Moderamen, naar aanleiding der overname van het werk op Midden-Java, voorleest. Tevens komt hierbij het schrijven aan den Zending-Arts, de brieven aan de inlandsche helpers, en het Concept-uniform schrijven aan de andere Zendingen in bespreking. In dezen wordt het volgende voorstel-Feringa aangenomen: „De vergadering drage aan het Moderamen op, een algemeene instructie voor al de Zendinglingen benevens voor elken Zendingling een naar omstandigheden gewijzigde aanvullings-instructie, te concipieren.”

Art. 28. De Concept-Circulaire aan de Bedienaren des Woords is volgens aanwijzing gewijzigd. De Concept-Circulaire aan de Kerkeraden wordt nu voorgelezen door Ds. Lion Cachet. Zij wordt bij gedeelten behandeld, en soms eenigermate gewijzigd. Daaraan verbindt men tevens het verzoek om een Biduur, en een extra-collecte op 4 November, voor de uitzending van Ds. Adrianaanse als Zendingling naar Midden-Java.

Art. 29. De Zendingdirecteur leest een schrijven voor d. d. 13 Augustus van Br. Huijsing uit Batavia, waarin hij meldt, dat hij het schrijven van Deputaten later beantwoorden zal. De behandeling dezer zaak wordt aangehouden. Evenzoo de vele andere nog onbehandelde punten van het agendum verdaagd tot de November-vergadering, dewijl langer vergaderen nu ten eenenmale onmogelijk is.

Art. 30. Na een woord van dank aan de Kerken van Arnhem sluit de Praeses, Ds. van Minnen, de negende zitting met dankgebed.

Op last en in naam van Deputaten,
J. H. FERINGA, Scriba.

Utrecht, 1 Oct. 1894.

Schriftbeschouwing.

Paulus en Corinthe.

XXIV.

I Cor. 5 : 1—5.

Het eerste deel van den brief is ten einde.

De apostel heeft de kwaal bij den wortel aangetast, door aan te wijzen — dat de tweedracht, die in de gemeente heerschte, hare oorzaak had in de on-

geestelijke opvatting van het Evangelie als eene nieuwe wijsbegeerte, wyl deze opvatting er toe leiden moest om de gemeente in eene school om te zetten, met evenveel partijen er in, als er leeraars in waren.

Daarop heeft hij aangetoond, welke de rechte verhouding tusschen het ambt en de gemeente was, en ten laatste zichzelf de hem betwiste plaats tegenover de gemeente hergeven.

Zoo heeft hij zich den weg bereid om de herderlijke vermaningen, tot welke

hij thans overgaat, ingang in de gemeente te doen vinden.

In hoofdstuk 5 verheft Paulus zijne stem tegen de slappe houding, welke de gemeente heeft tegenover de openbaring der zonde in haar midden. Zoo rijk zij is aan woorden, zoo arm is zij aan kracht. Zelfs tegenover zonden, die den Heidenen een gruwel zijn, blijft zij lijdelijk.

Men hoort ganschelijk, dat er hoererij onder u is, en zodanige hoererij, die ook onder de Heidenen niet genoemd wordt,

alzo dat er een zijns vaders huisvrouw heeft. — En zijt gij nog opgeblazen, en hebt niet veel meer leed gedragen, opdat hij uit het midden van u weggedaan worde, die deze daad begaan heeft, — zoo vangt de apostel vs. 1 en 2 aan.

Het is een besproken feit, zegt Paulus, dat er hoererij in de gemeente geduld wordt. Zoo erg is het zelfs, dat een misdrijf, onder de Heidenen slechts bij hooge uitzondering aangetroffen, in haar midden geschieden kan, zonder een storm van verontwaardiging uit te lok-

ken. Een lid der gemeente heeft zijne stiefmoeder tot vrouw genomen, en — de gemeente ziet het lijdelijk aan. De wet oordeelde, dat zulk een gruwel met den dood moest gestraft, Lev. 18 : 8; de Heiden op dit punt zichzelf tot wet, heet bij monde van Cicero zulk een misdrijf ongehoord; de gemeente laat het straffeloos begaan. Het dempt niet eens den hoogen toon, waarop zij van zichzelf spreken. Wel moeten zij hoog van hart zijn, wegens hunne gaven tot bedwelmens toe met zich in-

genomen, daar zelfs eene smet, gelijk de bloedschennis over hen bracht, niet bij machte is om hen tot beschaming en vernedering te brengen. Eene gemeente, die waarlijk geestelijke kracht bezeten had, zou tegen zulk eene zonde eenparig haar getuigenis hebben verheven, en bitter bedroefd over de oneer, die de zondaar over God en haar had gebracht, zich geene rust gegund hebben, voor hij uit haar midden weggedaan was.

Wie echter zwak mocht zijn, Paulus heeft niet stille gezeten, maar alvast het zijne gedaan. Zoo toch schrijft hij vs. 3: *doch ik, als wel met het lichaam afwezend, maar tegenwoordig zijnde met den geest, heb alreede, alsof ik tegenwoordig ware, den genen, die dat alzo gedaan heeft, besloten in den naam van onzen Heere Jezus Christus, als gijlieden en mijn geest samen vergaderd zullen zijn, met de kracht van onzen Heere Jezus Christus denzullen over te geven den Satan tot verderf des vleesches, opdat de geest moge behouden worden in den dag van den Heere Jezus*, vs. 3—5.

Scherp is de tegenstelling tusschen Paulus en de Corinthiërs. Zij die aanwezende waren, deden niets; zij die afwezende waren, deed wat hij kon. »In den geest», dat is, met zijnen innerlijken mensch, zijne gedachte en zijnen wil, had hij zich in het midden der gemeente verplaatst en was hij er handelend opgetreden, alsof hij er lichamelijk tegenwoordig was. Ongetwijfeld had Gods Geest hem tot dat geestelijk tegenwoordig zijn bewaamd; wij weten niet, wat de mensch al niet kan, als Gods kracht zijn binnenste beweegt. Het toen door Paulus genomen besluit staat vast; maar om het kracht van werking te geven, moest hij niet slechts met den geest in de gemeente tegenwoordig, maar ook in den geest met de gemeente saam vergaderd zijn. Niet buiten de gemeente om toch wil hij zijn besluit rechtskrachtig maken, maar in samenwerking met haar; hij eert hare mondigheid door op hare medewerking te wachten. Trouwens rekent hij er op, dat de kennisgeving er van, dat hij zijn oordeel reeds gevormd heeft, de gemeente er toe brengen zal om wegens de zaak des bloedschennisers te vergaderen. Alsdan zal hij in den geest met haar vergaderen, vertrouwende, dat de gemeente haar zegel aan zijn reeds genomen en geopenbaard besluit hechten zal. Mocht zij dit laatste niet doen, dan gaat Paulus zonder haar verder; zijn besluit toch is van hare goedkeuring niet afhankelijk. Immers heeft hij het genomen in den naam van den Heere Jezus Christus; 't is krachtens volmacht, hem van den Heere der gemeente verleend, door hem genomen. Dit zal daaruit blijken, dat de kracht van Christus ook tegenwoordig zal zijn, om zich aan het besluit te paren en het werking bij te zetten.

De inhoud van het besluit zelf komt hierop neder: den bewinsten zondaar over te geven aan Satan. Slechts eenmaal is in de Schrift van hetzelfde sprake, namelijk 1 Tim. 1: 20, alwaar Paulus zegt, dat hij Hymenæus en Alexander den Satan overgegeven heeft, opdat zij leeren niet meer te lasteren. Dit overgeven aan Satan wordt veeltijds opgevat als het natuurlijk gevolg van de uitsluiting uit de gemeente. Wat buiten de heilige erve der gemeente is, zoo redeneert men, behoort tot het machtsgebied van Satan; vanzelf valt hij, die buiten de gemeente gezet wordt, alzoö Satan toe. Bij deze opvatting laat zich echter niet verklaren, dat Satan macht over het vleesch van den uitgebannene verkrijgen zou, om het te verderven. Met het oog hierop hebben wij het besluit van den apostel op te vatten als iets, dat op zichzelf staat, en onderscheiden is van de verwijdering uit de gemeente, die van deze zelve uitgaan moet.

Er geschiedt dus met dezen bloedschennisers iets geheel bijzonders. In den naam en in de kracht van Christus wordt hij den Satan afgestaan en prijs gegeven. Het geschiedt met de bedoeling, dat deze over zijnen uiterlijken, lichamelijken mensch een gericht des verderfs brenge. Gepaard gaat deze overgifte aan Satan met het gebed tot God, dat de verderving van het vleesch dezer menschen dienen mag tot behoud van zijnen inwendigen mensch, zijn geest. 't Is dus ter wille van zijn eigen belang dat hij, bij wijze van uiterst redmiddel, aan Satan overgegeven wordt. 't Is een harde maatregel; maar de liefde deinst voor niets terug, wat het behoud van den broeder eischt; zij offert het vleesch in het belang van den geest op. Daarom heeft deze overgifte aan Satan hare eigenaardige, door de bedoeling waarmede zij geschiedt, bepaalde grenzen. Deze zondaar wordt niet aan Satan overgegeven als Judas, om geestelijk van hem verdorven te worden door overmacht van verzoeking; men lette er op, 't is alleen tot verderving van het vleesch, bron als het is van zijn onreinen lust. Hij wordt juist niet in de wereld, opgevat als het gebied waarop Satan krachtig werkt in de kinderen

der ongehoorzaamheid tot verderving van hunnen geest, teruggestooten, maar onder eene roede gebracht, die ook binnen het huis der gemeente gebruikt kan worden. Daaruit vloeit dan ook voort, dat het verderf des vleesches, waartoe deze zondaar overgegeven wordt, niet bestaat in een plotseligen dood, gelijk bij Ananias en Saffira het geval was. Een gericht is het, dat door zijn langzaam verloop den zondaar tijd tot bekeering laat; want een plotselinge dood zou zijnen geest niet tot behoudenis kunnen strekken. Satan mag hem mischieuen het zinnelijk leven ontnemen, maar nooit zoo, dat door het gericht zelf de bedoeling werd verijdeld, waarmede het over dezen mensch gebracht wordt.

Dat deze mensch juist aan Satan »overgegeven» wordt, behoeft ons niet te bevremden. Satan doet zich voor als een engel des lichts en als een dienaar der gerechtigheid; hij tracht daarmede de oorspronkelijke bestemming te handhaven, die hij met de andere engelen gemeen heeft. Daaruit verklaart zich, dat hij de menschen van de Goddelijke rechtvaardigheid opeischt om ze te verzoeken en te straffen; God houdt hem bij zijnen schijn vast, en gebruikt hem metterdaad tot het werk, waartoe hij zich aankeet, tot tijd en wijle zijne diensten niet meer noodig zijn, en hij zelf openbaar geworden is als een, die niet uit lust aan de gerechtigheid het wapen des doods tegen ons keert, maar uit lust om ons te verderven. Dan eerst kan hij-zelf gericht worden; want niemand wordt geoordeeld, voor hij openbaar geworden is. Hieruit verklaart zich zeer ongezoekt, dat wij Satan met zijne engelen, veelvuldig in de Schriften op het gebied des lichamelijken levens richtend zien optreden. Het geweld des doods is in zijne hand, Hebr. 2: 14; — was hij het niet, die Job met booze zweren sloeg, en die achttien jaren lang de door Jezus geholpene vrouw verkromde, ja, is hij niet van den beginne af een moordenaar geweest? Laat ons dan bidden, dat wij, zoo wij geslagen moeten worden, niet van den ons vijandigen slaaf, maar van den Vader zelve worden geslagen, en zoo leven, dat Satans tuschenkomst nooit noodig is, om onzen geest te behouden!

Maar allicht vraagt men ten slotte nog, of zich denken laat, dat een wezen, zoo doorzichtig als Satan, zich zou laten gebruiken om een verderf over den mensch te brengen, dat de strekking heeft, om dezen voorgoed aan zijne macht te ontrukken en te hergeven aan het koninkrijk Gods. Men bedenke echter, dat Satan van den nitslag dezes gerechts geheel andere gedachten vormt dan Paulus. Paulus heeft steeds lief; hij heeft ook dezen diep gevallen broeder nog lief — en van de liefde weten wij, dat zij alle dingen hoopt. Daarom koestert Paulus de stellige verwachting, dat de barmhartigheid Gods, des Vaders, het lijden des vleesches dezen man tot behoudenis des vleesches worden zal. Met Satan staat het juist omgekeerd; hij heeft niet lief, hij kan niet liefhebben, hij gelooft niet aan liefde, erkent de wetten der liefde niet. Daarom verwacht hij niets dan den eeuwigen ondergang van dezen mensch; is hij eens in mijne handen, zoo denkt hij, dan komt hij er nooit meer uit. Hij gelooft in zichzelf, en rekent zich sterk genoeg om dezen mensch door zijne slagen tot wanhoop te brengen en in wanhoop te doen ondergaan. Hij gelooft alleen in de verdervende, en geen zins in de louterende kracht van het gericht; daarom is hij vaardig om dezen zondaar uit Paulus' handen over te nemen. Maar de apostel blijft steeds uitzien, of deze verloren zoon, door Satans slagen gebroken, ook met smeking en geweeneer naar het verlaten huis wederkeert; en — mag hij hier op aarde het ge-ruisch zijner voetstappen al niet hooren, dan fluisert de hoop, uit de liefde steeds herboren, hem nog met hare zachte stem deze zoete woorden toe: misschien ziet gij hem verzoend en gereinigd op den dag van Christus weer.

VAN ANDEL.

Buitenlandsche Kerken.

De Wachter, orgaan van »de Holl. Christ. Ger. kerk in N. Amerika» verscheen 5 September in grooter formaat, en onder redactie van Rev. A. Keizer, die in een paar hoofd-artikels aangeeft, hoe hij q. hoopt te handelen. Het blad zal door een andere wijziging en vaste rubrieken o. i. zeer winnen; in aanmerking genomen: dat de Amerikaanse bladen, om de groote afstanden tusschen de gemeenten veel bevatten, dat voor ons in een blad minder te pas komt; (b.v. persoonlijke- en familie-nieuws, bekende historische lectuur enz.) terwijl die bladen tevens dikwijls als Zondagsschool-aanwijzers moeten dienst doen. — Den 5 Sept. l. l. is Ds. H. Beuker te Grand-Rapids geïnstalleerd als Docent in de Systematische en Practische Theologie aan de Theol. School der »Holl. Christ. Ger. kerk» in N. Amerika. De bevestiging had plaats in de Geheerzaal der Th. School. Rev. L. J. Hulst, voorzitter van het Curatorium gedurende den Cursus 1893—94,

sprak de rede daartoe uit, en wel over het beste middel voor de welvaart onzer school, naar Jes. 8: 20: »Tot de wet en de getuigenis! Zoo zij niet spreken naar dit woord, het zal zijn, dat zij geen dageraad zullen hebben.» Rev. G. D. de Jong, scriba van het Curatorium, nam na deze rede den titularis de belofte af, na voorlezing van het Formulier, en sprak den zegenwensch over den bevestiging uit. Hierna trad de voorzitter der laatste Cur. vergadering, Rev. K. Kuiper op, en sprak iader een woord tot inleiding van den nieuwen Docent. Ds. K. Kuiper herinnerde o. a., dat hij aan onze Theol. School als examinandus had gezeten, toen Ds. Beuker als haar Curator zitting had. — Den volgende avond vergaderde men in het kerkgebouw in Springstreet, en aldaar werd Prof. Beuker met een kort woord ingeleid door den vice-voorzitter Rev. A. Keizer, en trad daarna op om zijne Intrede als Docent te doen. Zijn onderwerp was: *De Theologie*, namelijk: wat de Theologie is, wie hare natuurlijke beoefenaren zijn, en op welke wijze hare beoefening het best gelukken kan. Volgens het verslag in de *Wachter* van 19 Sept. leverde Doc. Beuker eene welgegronde en puntige rede, zoals men dat van Z. Eerw. verwachten zou; en van actueel belang, naar de richting der artikelen in 't *Vrije Kerk*, die ons nog versch in 't geheugen liggen.

»Omtrent de derde hoofdgedachte, hoe de beoefening van de Theologie het best kan gelukken, was sprekers beschouwing ongeveer aldus: Dat men opleiding en beoefening kan zoeken bij een privaatsprekanti, zoals dat na de Hervorming in de 16e en in de 19e eeuw eerst geschiedde. Men kan dat ook aan een theol. school of seminarie, wat voor de kerk zelve en de opleiding voor het ambt misschen te prefereren is, en door Rome geprefererd wordt, ootshoon het daar niet aan middel en ontbrekt, om anders te doen. Het moge het lot der kerk zijn een theol. school te hebben, het is tevens haar voorrecht. Omdat men academici had boven geloofs-verdeeldheid, of ook geen geld had om zelf universiteiten te stichten en er ook te weinig eenheid was onder de belijders des Heeren, heeft men theol. scholen g-sticht, en tal van bekwaame mannen zijn van haar uitgegaan.

»Een goed seminarie geeft beteren waarborg, dan een universiteit. Staat ze n. l. in hare theol. faculteit buiten de kerk, dan is ze schadelijk. Hierom: omdat ze aan particulieren de benoeming voor het ambt opdraagt; omdat ze de opleiding harer a. s. dienaars aan particuliere handen toevertrouwt en omdat zoo doende de kathedraal gaat heerschen over de kerk, in stede van de kerk over den kathedraal.

»Staat een universiteit echter in gewenscht verband met de kerk, zoodat hare theol. faculteit van de kerk uitgaat, dan heeft ze deze voordelen: Dat de vakstudien beter tot haar recht komen; dat de grootere kring van geleerden meer ontwikkeld en beschavend kan werken en bovenal, dat de theologie haren invloed op de andere faculteiten en door middel van deze op maatschappij en staat en wereld kan doen gelden, wat ze uit haren aard wil.

»Onze kerk is niet aangevangen met een universiteit, maar met een theol. School. Toch heeft God groote dingen bij ons gedaan. Hij gaf reeds vijf mannen, om onderwijs te geven in ons keurig net schoolgebouw, dat wij als een kostelijke gave Gods moeten waardeeren. Konden wij het nog eens brengen tot een universiteit n. l. in gewenscht verband staande tot de kerk als straks gezegd is, wij zouden ze dankbaar aanvaarden. Maar zoo niet, wij zullen niet murmureeren en ons troosten met de gedachte, dat de theologie haar karakter niet ontleent aan school of universiteit, maar aan God zelve. . . .»

Nadat Prof. Beuker alle corporaties had toegesproken, trad Prof. Boer als oudste Docent op, die herinnerde hoe zij samen eenmaal aan onze Th. School op de collegebanken zaten. Ook de Curator Rev. K. van Goor sprak hem een hartelijken zegenwensch toe, als samen uit Nederland naar Amerika vertrokken. — Hiermede was deze installatie beëindigd. Wij paren ook gaarne onze innige zegenwenschen met die welke in Amerika onzen waarden broeder Beuker toegesproken zijn. De Heere gebruike hem, hoewel niet jong meer, in den vooravond des levens toch nog tot veel groots in de Christelijke Gereformeerde Amerikaanse kerken en stals daartoe zijne krachten. —

Aangaande de broederlijke conferentie om vereniging tusschen de Gereformeerde en Christ. Gerf. kerken te bespreken schreef Rev. H. van der Werp in de *Wachter* van 15 Aug.: »dat de namen der commissiëden van de zijde der Ref. Church zijn: Dr. N. M. Steffens, Ds. E. Winter, A. Buursma, A. Kriekard, H. Joldersma, R. Duiker en Z. Bouma, alsmede de Onderling G. De Graaf; van de Holl. Chr. Ger. kerk: Prof. G. E. Boer, Ds. C. Van Goor, K. Kuiper, J. Van der Werp, H. Beuker en E. Haan, alsmede de onderling T. Koppel en H. Schuiling. De vergadering is gehouden in de Vijfde Gerf. kerk te Grand-Rapids. De conferentie heeft zeven uren geduurd en is gescheiden om op den eersten Donderdag in Augustus opnieuw te vergaderen. Van deze tweede vergadering schrijft een der gecommiteerden het volgende: »Van de eerste vergadering weet ge alzoö het voornaamste. (Ik dacht dat ik er ongeveer zowat niets van wist; geen blad heeft er melding van gemaakt.) Donderdag jl. vergaderden wij weer. Wij kwamen niet veel verder. Alleen werd ra zeer brede en soms vermakelijke discussië besloten, om uit elke groep een commissie te benoemen van drie personen, die een program zou opstellen voor vereniging. Samen zouden dan de commissiën een algemeene vergadering oproepen, beide programma's publiceren in *De Hope* en *De Wachter*, om dan samen op den grondslag van die programma's over vereniging,

samenwerking en wat dies meer zij, te discussiëren.» Gij ziet dus, mijn waarde, dat er gedachten van vrede en eenheid in de lucht zijn. En als gij nu bedenkt, dat onze kerk vermoedelijk ook een vredeband zal sluiten met de *United Presbyterian Church*, dan zal toch niemand meer beweren, dat wij Chr. Gereformeerden afgescheiden zijn om maar afgescheiden te wezen. Als alles goed gaat, worden alle Gereformeerden in Amerika nog één, zij het niet in één kerkverband, dan toch met ziel en zin en alle krachten. En dit is voorzeker zeer ver het beste. Wij leven zoo kort. Waarom zouden dan ware Christenen elkander dat korte leven verbitteren! Waarom niet gewerkt, terwijl het dag is — in den dag een eerlijk wandelende! — eer de nacht komt waarin niemand werken kan. Waarom niet? . . .»

Aan deze opmerking sluiten we ons gaarne aan: »zij het niet in één kerkverband, dan toch met ziel en zin en alle krachten.» Dat laatste moet toch vóór het eerste gaan, en onze Babylonische tijd leidt er zoo licht toe: dezen redelijken en plichtmatigen gang van zaken om te keeren. —

Ds. C. J. H. Vorster van Bethulie door de Synode der Gerf. kerken in Zuid-Afrika beroepen om de Gemeente St. Januaria, Humpata, op de Zuid-West kust van Afrika gedurende 3 jaren te bedienen, — is derwaarts vertrokken. Na dezen verlopen diensttijd zal D. V. de gemeente Ds. Vorster weder als haar Herder en Leeraar aanvaarden. —

C. M.

Een kweekeling eener Protestantsche school in Klein-Azië schreef eens een opstel, waarin de staatkundige en godsdienstige vrijheid ter sprake kwam. Vijftien jaren later werd dit schriftelijk werk in een tasch gevonden door Turksche politie beambten, die daarop het huis van den reeds man geworden jongeling onderzochten. De schrijver van het opstel werd zelfs in de gevangenis geworpen, waarin hij twee jaren verbleef, en waaruit hij eerst losgelaten werd, na tuschenkomst van den Engelschen ambassadeur.

Eene oude negerin in Missouri, N.-Amerika, heeft onlangs haar ouden meester een proces aangedaan, om 9 dollars salaris per maand gedurende de laatste 24 jaren. Al dien tijd, zegt zij, heeft men haar in slavernij gehouden, onkundig als zij was van haar recht na de vrijmaking. De rechtbank stond haar 700 dollars toe.

Eene Christelijke vereniging van Negeren werd te Abetifi gesticht door E. Perregaux, Bazelsch zendeling, op de Gondkust in Afrika.

HET MIN AANGENAME Maandagsch gevoel van Predikanten. — In de »Homelietie Review» van Augustus, wordt aan dit onderwerp, door Ds. A. T. Pierson, een belangrijk artikel gewijd. Dit artikel verdient door predikanten en gemeentelieden met aandacht gelezen te worden. De oorzaken van dit gevoel wijzen tegelijk het geneesmiddel aan. Eerst herinnert hij aan noodloze opwinding in de prediking. Geestdrift is goed. Maar tusschen geestdrift en zeuwwachtige levensmakerij is een groot verschil. Bovendien is verschil tusschen natuurlijke en gemaakte geestdrift aan de éne zijde; en tusschen geestdrift, die op eenvormige wijze, en die welke zich op het rechte oogenblik uit, aan den anderen kant. Onnatuurlijke en aanhoudende opwinding put uit. Behalve aan het te veel eten, aan het gebruik van prikkelende middelen en het nalaten van lichaams oefening, als b.v. eene wandeling in de frissche lucht: alle welke dingen hij afkeurt: herinnert hij aan de voorbereiding voor den Zondag onder noodloze pressie. Terwijl hij het instellen van dien arbeid der voorbereiding voor den preekstoel tot het laatst van de week terecht als een slechte gewoonte afkeurt, raadt hij gergelde studie aan. In het begin van de week, zoo mogelijk, de onderwerpen voor den aanstaanden Zondag kiezen; het plan der predikaties op het stramen brengen; en er dan geregeld, op gezette tijden, heel de week door, aan arbeiden; — dit stelt in staat, om, als de Zondag daar is, gereed te zijn, en onze gerijpte denkbeelden, schoon met geestdrift, toch met kalme mee te deelen. Dit gewis zal overspanning op Zondag en gevolglijk een gevoel van uitputting op Maandag voorkomen.

Dr. Pierson heeft, als een bekwaam, ervaren en godzalig prediker, zekerlijk recht van meespreken. Een predikant, die Zondag op Zondag voor hetzelfde gehoor optreedt, en niet het grootste gedeelte van zijn tijd aan zijn studie, ik meen vooral ook aan zijn studie voor den preekstoel, wijdt, geraakt op den duur »op zwart zaad.» (De Hope.)

Het helpen van anderen.

In zijne leerreden: »De armen altijd bij ons», schrijft Dr. De Witt Talwage o. a.:

Houdt één feit in gedachten, dat niemand met bevreemding of verbazing vervult, — en toch niettemin een feit, waarop ik al den nadruk van het gewicht eener eeuwige wensch te leggen: dat de beste manier om uzelf en uwe kinderen en uwe kleinkinderen te verzekeeren tegen armoede en tegen alle andere rampen, bestaat in het helpen van anderen. Ik ben een agent van de oudste assurantie-maatschappij, die er ooit werd opgericht. Zij is nagenoeg drieduizend jaar oud. Zij bezit al de voordeelen van alle andere stelsels van assurantie, en zij doet reeds uitkeering, terwijl zij nog leeft, en geeft óók nog uitkeering nadat gij dood zijt. Elke cent dien gij in een Christelijken geest aan een armen man of eene arme vrouw geeft, elke schoen dien gij geeft aan een blooten voet, elk blok brandhout of stuk steenkool dat gij aan

een haard zonder vuur geeft, elke druppel medicijn dien gij aan een armen zieke geeft, elke ster der hope die gij doet stralen over eene ongelukkige moederschap, elke want die gij breidt voor koude vingers, is een afbetaling op de premie van die polis. Ik stel circa vijfhonderd miljoen van zulke polissen ter hand aan allen, die zich verstandiglijk gedraagt jegens eene ellendige; de Heer zal hem bevrijden ten dage des kwaads.» Andere maatschappijen van levensverzekering mogen failliet gaan, maar met deze hemelsche Levensverzekering-Maatschappij gebeurt dit nooit. De Heer onze God, de Almachtige Schepper van Hemel en aarde, staat aan het hoofd der zaak, en al de Engelen des Hemels zijn leden van het Bestuur, en hare onderpanden zijn al de werelden, en al de lijdadingen op de aarde en in den Hemel zijn hare aandeelhouders. Ja, de tijd zal eenmaal komen, dat de Banken met het grootste bedrijfskapitaal alle te gronde zullen gaan, en dat al de brandassurantie-maatschappijen te gronde zullen gaan, en dat al de maatschappijen van levensverzekering te gronde zullen gaan. Bij de laatste groote aardbeving zullen al de steden omvergeworpen worden, en als een gevolg daarvan zullen alle bankiers voor altijd hunne betalingen staken. Door de laatste, alles verterende vuurzee zullen alle brand-assurantie-maatschappijen der aarde moeten faillieeren, — want hoe zouden zij de schade van een wereldbrand kunnen vergoeden? Dan zullen al de bewoners van den wereldbol hun aardse bestaan verliezen, — en hoe zouden de levensverzekering-maatschappijen voor de ontvolkte halfronden kunnen betalen? Maar onze hemelsche Maatschappij van Levensverzekering zal niet geschoot of benadeeld worden door dien algemeenen ondergang, of door die wereldramp, of door dat vergaan der gansche aarde. Dit alles zal niet de minste of geringste stoornis brengen in de almacht, of de ontferming, of de liefde van dien Christus, die het eenmaal hier op aarde zeide, en het nogmaals in den Hemel zal zeggen aan al degenen, die hulpvaardig zijn geweest jegens de vertrapten en de kouden en de hongerigen en de zwerfenden, en de verlorenen: »Voor zooveel gij dat hun gedaan hebt, hebt gij het Mij gedaan!»

(Doet. Weekblad.)

Boekaankondiging.

Het hooge belang der Ambtelijke Vakken. Rede ter aanvaarding van het Leeraarsambt aan de Theologische School der Gereformeerde kerken in Nederland, te Kampen. Uitgesproken den 27 September 1894 door P. Biesterveld. Kampen, G. Ph. Zalsman 1894.

In deze Rede wordt eene godaachte ontwikkeld en een lijn getrokken, die voor de richtige opleiding van Dienaren des Woords in de Gereformeerde kerken van groot gewicht is, en, onder 's Heeren zegen, veel goeds doet hopen voor de toekomst.

Het ligt in de bedeeeling dezer tijden, dat voor alle bedieningen in het maatschappelijk leven steeds hooger eischen gesteld worden. De Kerk, lettende op de teekenen der tijden, wordt ook hoe langer hoe meer gedrongen om hooger eischen aan hare Dienaren te stellen, om hare roeping, in den tijd waarin God haar laat leven, naar behooren te vervullen.

Hiervan overtuigd, aanvaardde Ds. Biesterveld zijn Leeraarsambt aan de Theol. School, met te wijzen op het hooge belang van de kennis en beoefening der vakken, die met het ambt van Dienaar des Woords in rechtstreeksch verband staan. Niet als bijvaken, of als toegift bij het abstract wetenschappelijke, maar in organisch, encyclopedisch verband met het geheel der H. Godgeleerdheid.

Hierin schuilt naar onze opvatting de waarde en de uitnemendheid van deze Rede. Het hooge belang der vakken wordt logisch en in heldere bewoordingen aange-toond, wijzende op den aard der Theologie, het voorwerp, dat zij behandelen en de eischen, die aan de bediening des Woords moeten gesteld worden.

Hetgeen door de Synode reeds is uitgesproken, de wenschelijkheid om den studingsgang aan de eigen Inrichting der Kerken met die aan de Vrije Universiteit meer te doen samenstemmen, zal op deze wijze, en voortgaande op deze lijn, zekerlijk bevoorord worden.

Niemand, die belangstelt in den bloei der hoogste wetenschap, de kennis van God en Goddelijke zaken, en in den bloei der Gereformeerde Kerken, zal deze Rede ongelezen laten. Zij geeft zoo veel te denken, te hopen; zij doet zoo met nadruk gevoelen, dat zij die aan den Dienst des Woords zich willen wijden, een treffelijk werk begeeren, een werk dat een heelen mensch vordert en niet een halven, niet hetgeen er overblijft van de liefde tot vrouw en kind, pastorie, voedsel, kleeding enz., maar een geheel mensch, die ziel en lichaam aan des Heeren dienst heeft overgegeven en al het overige met dankzegging geniet, zooveel het God behaagt hem dit te geven; een mensch die bidt en voor wien gebeden moet worden.

Zegene God den nieuwen Leeraar aan onze Theologische School, opdat vele menschen Gods, ook door zijnen dienst, tot alle goed werk bekwamelijk mogen toegernst worden.

RZD.